VIAȚA ILUSTRATĂ

ANUL X. Nr. 9 SEPTEMVRIE 1943

Anul X Septemvrie 1943 Nr. 9

VIAŢA ILUSTRATĂ

POEZIA NOASTRĂ RELIGIOASĂ

de PAN M. VIZIRESCU

Poezia isvoreşte din marile adâncimi ale sufletului omenesc, din nelinişti, din căutări şi frământări, din pasiuni şi sentimente înalte. Ea este un mod de a trăi şi a concepe lumea în chipul cel mai ideal şi pur şi este în acelaş timp singurul mijloc care ne înlesneşte posibilul peste orice zone şi bariere ale raţionalismului şi ale logicei pământeşti. Descătuşată de condiţiile şi rigorile vieţii, poezia reprezintă arta de a înfrunta banalitatea şi limitele înguste ale spaţiului în care ne trudim, oferindu-ne perspectivele unei cunoaşteri de vaste dimensiuni şi surprinzătoare descoperiri. Niciun alt exerciţiu al minţii omeneşti nu isbuteşte să realizeze din isvoarele proprii ale vieţi noastre lăuntrice şi din elemente uzuale, o lume atât de nouă şi durabilă, atât de superioară şi provocatoare de atâtea stări sufleteşti care ne ridică până la extaz, ca poezia. Domeniile ei sunt necuprinse şi în adâncul lor stă puterea care ne absoarbe ca o vrajă misterioasă, oferindu-ne calea transfigurării posibile.

Emil Ivănescu Millan: Icoană

In înţelesul acesta, poezia este rezultatul unei lupte extraordinare care se dă în sufletul celui ce o crează, luptă care are de scop separarea elementelor cu adevărat superioare de cele pe care se proiectează umbra vulgarităţii. Fără această selecţie nu se poate face poezie, fiindcă prin amestecul lor nu se mai ajunge la înaltele popasuri către care năzueşte elanul poetic şi nici la construirea acelei lumi eliberate de tirănia umbrelor. Asemenea combinaţii sunt la îndemâna oricui şi ele nu isbutesc să depăşească nici cu o centimă cadrul vieţii reale, care nu este şi al poeziei deplin realizate.

Poezia trebue să fie un miracol prin perfecţiunea şi frumuseţea ei şi trebue să facă posibil orice miracol în faţa conştiinţei noastre. Cu acest aspect şi această funcţiune, rostul ei e definit pe de-antregul în sfera pe care şi-a creiat-o şi ne dăm perfect de bine seama din ce anume temeiuri se inspiră, pentru a nu renunţa la înălţimile cucerite.

Evident, temeiurile acestea nu pot fi decât de ordin superior şi ele corespund tuturor treptelor de gândire şi trăire pe care s'a sbătut şi s'a ridicat spiritul omenesc, mânat de chinul şi neastâmpărul propriei sale chemări. Sunt aci pe poziţia unor certitudini din care putem alege fără nicio dificultate tema ce ne preocupă în rândurile de faţă, fiindcă ni se impune dela sine, ca o demonstraţie şi exemplificare deplină a celor afirmate mai sus.

Intr'adevăr, ce poate fi mai plin de înţeles ca atitudine şi concepţie de viaţă, şi ce poate determina mai multă eflorescenţă de spirit, ca sen-

timentul religios, a cărui afirmare vom căuta s'o urmărim în opera noastră poetică? Dacă admitem alături de materialiști, că sentimentul acesta este o împăcare superficială a omului cu problemele vieții, sau o renunțare la cunoașterea realității, firește că nu i se poate atribui decât o forță restrânsă de exprimare în diferitele forme artistice. Redus la o linie de pretext, spre a scuza lipsa nesațiului pentru alte preocupări, omul nu mai poate spune mare lucru în ipoteza aceasta.

O asemenea considerațiune este, însă, cum nu se poate mai falsă. Ea tăgăduește adevărul și însăși esența sentimentului religios, care, prin originea, prin evoluția și tendințele lui, reprezintă întreaga sforțare a omului de a pătrunde necunoscutul și a-i recunoaște tainele. Desbrăcat de această preocupare, omul apare sterp și neputincios în fața marilor probleme și cu atât mai strein de perspectiva luminoasă a vecinătății cu sferele înalte ale frumosului.

Sentimentul religios este una dintre cele mai puternice coordonate ale vieții, căreia i-a deschis orizontul revelației și prin aceasta i-a înlesnit putința de a se introduce tot mai adânc în universul poetic.

Religia și poezia, iată cele două căi gemene deschise în fața sufletului, pentru o călătorie de înălțimi și popasuri comune. Amândouă se împletesc în năzuința aceluiași gând, una cu strălucirea neîntreruptă a unor raze argintii, alta cu jocul de culori al curcubeului.

E atâta apropiere între una și între alta, încât mai că nu poți să-ți dai seama unde este numai religie și unde este numai poezie. Iată de pildă, în fața unei ramuri înflorite, omul religios se bucură că vede afirmată puterea lui Dumnezeu, iar poetul se bucură de frumusețea florilor, sfârșind prin a preamări și el puterea care le-a creat. Deosebire aproape imperceptibilă și totuși două motive de încântare, unul pornind dela cauză, iar celălalt dela subiect și amândouă unindu-se într'o atitudine comună.

Suntem deci în domenii prea apropiate și nu e nevoie să stăruim prea mult, pentru a arăta cât de valabil este sentimentul religios în poezie. De fapt, e suficient să constatăm că la origine toate literaturile s'au născut din credințe și legende religioase și că poezia, ca și muzica și dansul, a fost concepută ca mijloc de exprimare a sentimentului de adorație față de zeități. Imnul sacru e cea dintâiu formă din care evoluiază toată tematica poeziei lirice de mai târziu.

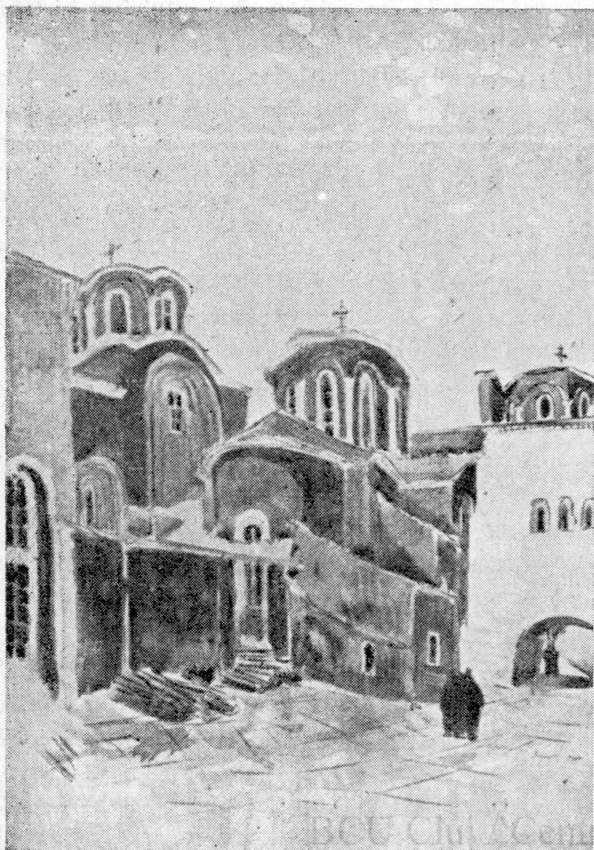
Creștinismul, cu adâncimea lui de gândire care face posibilă înțelegerea absolutului, cu ideia de revelație și mântuire, cu zguduitoarea dramă a crucificării prin care trece Fiul lui Dumnezeu și deci ideia întrupată a binelui, cu biruința învierii arătate pentru întâia oară conștiinței omenești și cu afirmarea miracolului care devine posibil dincolo de legile cunoscute ale vieții, deschide poeziei și în genere tuturor artelor, calea celor mai înalte realizări. De-acum, cea mai mare parte din creațiile superioare, mai durabile și mai desăvârșite, se vor resimți de fiorul acestei credințe, căreia nu-i lipsește nimic din ceeace poate să întrețină toate elanurile pe urcușul marilor eliberări. Geniul omenesc își ia astfel sarcina de a sta în slujba religiei cu harul și cu sforțarea întreagă a spiritului său.

Cultura română a pășit dela început sub semnul luminii creștine. Se pare că a fost determinată tocmai de sentimentul acesta pentru nevoile credinței, sau și mai mult, ale Bisericii, care devine centrul de creație și însuflețire, luându-și sarcina de a orienta și inspira în direcția aceasta preocupările noastre spirituale.

Nu vom analiza cauzele care au făcut în trecut din Biserică puterea dominantă a culturii noastre, fiindcă ele sunt de ordin istoric și îndeobște cunoscute. Pretindem însă că lucrurile nu s'au produs la voia întâmplării și că tocmai fondul sufletesc al poporului român a oferit terenul prielnic pentru această afirmare, care venea din impulsiuni proprii, ca o țâșnire de apă vie. Nici nu se putea, pentru natura noastră, o mai potrivită îndiguire de elanuri, decât sub cupola Bisericii.

Dacă mersul culturii noastre a fost oarecum lent, nu e nicio pricină de mâhnire. Dimpotrivă. Trebue să știm doar atât, că respirațiile noastre culturale erau ale întregului popor, că ele s'au făcut pe o linie de concepție și simțire unitară și că din adâncul lor a crescut sensibilitatea sufletului românesc cu sănătatea și consecvența pe care i-o cunoaștem.

Pentru epocile începătoare face mai mult afirmarea spiritului colectiv pe un principiu de recunoaștere totală, decât apariția unei puternice individualități. Ceeace se clădește cu închegare desăvârșită în matca istoriei, are netăgăduiți sorți de durabilitate și continuitate, și lucrul acesta este hotărîtor în desvoltarea unei culturi, chiar dacă se realizează mai târziu. Esențialul îl formează păstrarea însușirilor caracteristice ale neamului, și una din cele mai temeinice garanții în sensul acesta o dă participarea lui solidară la articulațiile vieței spirituale.

Nicolae Lupu: Catoliconul Mănăstirii Vatopedi (Muntele Athos)

E tocmai ceeace ne-a înlesnit nouă sentimentul religios, prin care ne regăsim cu unitatea fiinţei naţionale în toate manifestările de cultură. Dela început, în forme reduse de artă scriitoricească, dar impunătoare ca arhitectură bisericească, am fost într'o continuă afirmare a fondului nostru creştin ortodox, căruia numai împrejurările i-au răpit putinţa unor realizări de amploare.

Primele noastre texte sunt religioase ca şi primele stihuiri. Invăţatul Mitropolit Dosofteiu s'a trudit să transpună în limba românească Psaltirea Proorocului David, tălmăcind peste 7000 de versuri, iar bătrânul cronicar Miron Costin, cu înaltă şcoală latinească făcută la Lemberg, a scris poemul de amară înţelegere a rostului omenesc „Viaţa lumii".

Scriitorii noştri începători, fie că erau clerici sau laici, se simţeau în slujba Bisericii. Dar şi literatura populară, care formează de fapt creaţiunea cea mai cuprinzătoare a sufletului românesc, este inspirată mai mult din motive religioase, ceeace dovedeşte însăşi cerinţele şi natura vieţii spirituale din care s'a născut. Avem grupe întregi de colinde, cântece de stea, bocete şi psalmi, precum şi unele opere de dimensiuni mai mari, care s'au impus ca valori nepieritoare tocmai prin adâncimea sentimentului creştin ce stă la temelia lor, cum sunt cele două capodopere ale poeziei noastre populare: „Meşterul Manole" şi „Mioriţa". In „Meşterul Manole", deşi unii au fost ispitiţi să creadă că jertfa Anei aminteşte sacrificiul păgân din vechile mitologii, prin faptul însă că această jertfă slujeşte la ridicarea unei mănăstiri – podoabă a credinţei noastre – capătă semnificaţia jertfei creştine, pe care însuşi Mântuitorul a pus-o la temelia Bisericii Sale. Motivul, deşi e cunoscut şi în alte literaturi, nicăeri nu apare cu acest înţeles ca în balada românească, unde se afirmă principiul de boltă al credinţei noastre.

„Mioriţa" pune problema morţii şi a atitudinei creştine în faţa acestei certitudini, cu cele trei aspecte care ridică sufletul omenesc pe înălţimi sublime: resemnarea, împăcarea, şi inseninarea. In ea se află elemente de dogmă, de cult ortodox şi de superstiţie populară, ceeace dovedeşte că e vorba de o desăvârşită afirmare şi sensibilizare poetică a sufletului nostru autohton.

Dacă ar fi să rămânem numai în cadrul literaturii populare, am avea într'adevăr la dispoziţie un material impresionant cu caracter religios, pe cât de bogat pe atât de unitar.

Nu tot astfel stau însă lucrurile în ceeace

Port românesc

priveşte poezia noastră cultă, mai ales aceea care porneşte odată cu începutul secolului al XIX-lea.

Aici s'a întâmplat un proces aproape de neînţeles la prima vedere.

Poeţii începători şi clasicii consacraţi prin valoarea operei şi talentului lor, dovedesc destule preocupări în scrierile pe care ni le-au lăsat, în afară de preocuparea religioasă. Deşi exponenţi ai sufletului românesc, foarte sinceri, foarte patetici şi foarte frământaţi de problema neamului, neglijează acest aspect din adâncimea vieţii noastre, sau il exprimă puţin şi întâmplător. Ba ceva şi mai mult, când simt nevoia unei invocaţii divine, unii apelează la zeităţi păgâne şi uneori se rătăcesc deabinelea pe căile stufoase ale mitologiei.

Desigur, consideraţiunea aceasta nu ştirbeşte întru nimic din prestigiul marilor noştri clasici, care ne-au lăsat comori nepreţuite de artă şi gândire românească, dar prin ea se remarcă o anumită lipsă care-şi are – fireşte – explicaţiile ei.

Nu trebue să uităm că în vremea când se căutau sonorităţile poetice ale conştiinţei noastre, erau o serie de probleme la ordinea zilei atât de urgente şi presante, încât tot focul sacru al poeţilor şi toată atenţiunea lor se cereau concentrate într'acolo.

Ideia libertăţii ieşită din marea tălăuzire a Revoluţiei franceze şi din filosofia şi literatura care o precedaseră, ajunsese şi la noi ca într'unul dintre cele mai fertile terenuri. Situaţia poporului român era cea dintâi cauză care trebuia trâmbiţată pentru mobilizarea energiilor naţionale.

In justificarea acestei atitudini se impunea evocarea trecutului, cu arătarea originei, a eroicelor noastre afirmări şi jertfe.

Se impunea deasemenea înfăţişarea prezentă a poporului, cu structura lui sufletească, viaţa, natura, aşezările şi însuşirile lui caracteristice, proiectate în cadrul peisajului nostru.

Aceste directive au inspirat preocupările scriitorilor noştri, aflaţi sub puternica influenţă a celor doi mari istorici, Nicolae Bălcescu şi Mihail Kogălniceanu, şi nu e de mirare că un poet ca Vasile Alecsandri, care a fost o neîntreruptă clocotire de elanuri naţionale, nu a consacrat sentimentului religios decât două trei bucăţi, dintre care una singură e remarcabilă (Imn religios). Fireşte, în ambianţa totală a operei lui se recunoaşte acest duh de viaţă românească, afirmat în ţinuta şi conştiinţa lumii sale poetice, dar el nu formează un isvor de gândire şi de atitudine stăruitoare.

La fel s'a întâmplat şi cu ceilalţi poeţi, cu întreaga pleiadă de misionari şi luptători ai cauzelor naţionale.

Aspectul religios al poporului nostru era un lucru prea obişnuit, era natura sa însăşi. Era aci, la îndemâna oricui, vizibil peste tot şi oriunde, în mănăstirile voivodale, în bisericuţele satelor, în crucile dela răspântii, în sărbători, în felul de viaţă al Românilor, în toate bucuriile şi tristeţele lor. Era de ajuns să fie poetizat Românul, fiindcă sub înfăţişarea lui se cuprinde dela sine şi această trăsătură fundamentală a firii sale.

Dar în afară de motivele arătate mai sus, motive de o importanţă covârşitoare pentru formarea unei literaturi, trebue să avem în vedere şi curentele vremii venite odată cu pătrunderea culturii apusene la noi, care au avut şi aspectul acesta negativ, de a întreţine, măcar parţial, o stare de subestimare a sentimentului religios. Suntem doar în epoca marilor conflicte de idei, când materialismul şi raţionalismul deţin primatul în gândirea filosofică. Se ştie că de aceste concepţii s'a resimţit întreaga cultură europeană din secolul trecut.

De fapt noi nici n'am fi putut să aşteptăm un îndemn şi o influenţă creatoare, de ordin religios, prin intermediul culturii apusene, din pricina deosebirii care separă Biserica noastră ortodoxă de catolicismul apusean.

Ceeace am realizat în domeniul acesta, s'a făcut din iniţiativă proprie şi după cerinţele vieţii noastre spirituale.

Cu toate condiţiile şi împrejurările deosebite care au dirijat într'un anumit sens literatura română, poezia de inspiraţie religioasă, luată în totalitatea ei, a avut o desvoltare normală şi perfect încadrată în mersul şi aspiraţiile culturii noastre. In evoluţia ei se pot distinge trei momente caracteristice, din punctul de vedere al ideologiei şi preocupărilor care le prezintă. Ele sunt: momentul iniţial, momentul Coşbuc-Goga şi, în sfârşit, momentul „gândirist".

In cel dintâiu, este vorba de o poezie cu adevărat creştină ca atitudine şi concepţie, foarte redusă cantitativ, (pentru o întreagă epocă nu sunt decât 4-5 bucăţi mai de seamă) şi limitată în genere la forma de imn şi rugăciune. Evident, cum este şi firesc, predomină sentimentul de adoraţie faţă de Dumnezeu, conştiinţa nimicniciei omeneşti şi adânca resemnare în faţa atotputerniciei divine. Mai ales Grigore Alexandrescu este caracteristic din acest punct de vedere. In „Rugăciunea" sa, el slăveşte pe Dumnezeu, „al totului părinte", pentru întreaga creaţie pe care a făcut-o şi o dirijează, îi ridică imn de preamărire şi-i cere

Biserică veche

apoi, cu sfială, graţia de a-l îndruma numai pe calea binelui şi a virtuţii şi de a-l întări mereu în credinţa care-l însufleţeşte. Pentru exemplificare cităm o ştrofă:

Fă să doresc de obşte al omenirii bine
Să mă cunosc pe însumi, şi pe-altul decât tine
Să nu am Dumnezeu
La oameni adevărul să-l spun fără sfială
De cel ce rău îmi face, de cel ce mă înşeală
Să nu îmi răsbun eu.

Este precum se vede un ideal de conduită superioară, către care aspiră poetul ca spre o dorinţă supremă, dar este în acelaş timp o atitudine de profundă convingere creştină. Poezia evoluiază în sensul acesta până la bucuria fericirii pe care e sigur că o va trăi în clipa din urmă prin iubirea ce i-o închină lui Dumnezeu.

„Rugăciunea" este una din operele de seamă ale lui Grigorie Alexandrescu, atât prin căldura ei, cât mai ales prin tăria sentimentului pe care-l exprimă, de voit? înfrângere a tuturor pornirilor omeneşti.

Dela Vasile Alexandri reţinem „Imn religios", o poezie în care mărturiseşte puterea nemărginită a Creatorului în accente vibrante, sfârşind cu următoarea strofă:

Etern A-tot-puternic, O! creator sublime,
Tu, care ţii la dreapta pe Ştefan, erou sfânt,
Fă'n lume să străluce iubita-i Românime
Glorie Ţie'n ceruri, Glorie pe pământ!

Alexandri, poet prin excelenţă al idealurilor naţionale, îşi îndreaptă ruga pentru gloria neamului său, luând ca justificare icoana Marelui Voevod moldovan, pe care conştiinţa lui îl aşează în vecinătatea scaunului ceresc.

Dar însuşi Mihail Eminescu, poetul atâtor chinuitoare negaţii, a căutat putinţa de înseninare pe calea sentimentului religios, cu un elan de adâncă sinceritate. In minunata sa „Rugăciune", care se ridică la înălţimea celor mai desăvârşite opere ale sale, poetul îngenunche în faţa Fecioarei Prea Curate, pătruns de nefericirea destinului omenesc şi cere acestui izvor de bunătate, eliberarea noastră din suferinţă şi din strânsoarea păcatelor, prin mântuire. Rugăciunea este de sens general, nu personal şi atât ca atitudine cât şi ca dorinţă, exprimă năzuinţa creştină.

In altă parte, în sonetul „Răsai asupra mea" reluând aceeaş temă, Eminescu afirmă un sentiment personal. Şi aici îşi înfăţişează adoraţia sa către „Maria Sfântă, pururea Fecioară" care i-a luminat trecutul, dar în confruntarea anilor nu se mai regăseşte pe sine cu cel de odinioară. Cere îndurarea privirii mântuitoare:

Străin de toţi, pierdut în suferinţa
Adâncă a nimicniciei mele,
Eu nu mai cred nimic şi n'am tărie.
Dă-mi tinereţea mea, redă-mi credinţa,
Şi reapari din cerul tău de stele,
Ca să te ador de-acum pe veci, Marie!

In afară de tulburătoarea stare de conştiinţă, pe care încearcă s'o tămăduiască prin miracolul ce-l aşteaptă, înalta poetizare a Sfintei Fecioare, face din versurile lui Eminescu o podoabă de artă a geniului.

Aurelia Ghiaţă: Domniţe în grădină

Mai amintim poemul „Invierea", o adâncă pătrundere a biruinței divine din noaptea sfântă, din care reproducem un fragment de slavă și apoteoză:

Cântări de laude înălțăm
Noi Ție, Unuia,
Primindu-l cu psalmi și cu ramuri,
Plecați-vă neamuri,
Cântând Aleluia!

E ca o muzică a bucuriei creștine, în fața revelației trăite cu toată măreția ei cerească.

Eminescu, mai mult decât oricare alt poet al nostru, ne-a prezentat în totalitatea universului său de gândire, nu numai drama destinului omenesc, dar și sborul mângăietor către înălțimile purificatoare ale credinței.

Poezia religioasă, în ciclul fazei inițiale, bucurându-se de prezența lui Eminescu, a isbutit evident să se ridice pe înălțimi statornice, care i-au oferit perspective altor realizări de preț. Vom considera totuși că momentul acesta se caracterizează printr'o tematică sumară și printr'un subiectivism în care se resfrânge dogma creștină prin ceeace are mai general și mai aproape de înțelegerea noastră.

Momentul Coșbuc, care marchează cea de a doua etapă în desvoltarea poeziei noastre religioase, introduce și aici o viziune nouă, caracteristică poetului ardelean și originalității sale, devenite atât de influentă în literatura noastră. Coșbuc a poetizat întreaga viață sufletească a poporului român, în ceeace are mai statornic și mai propriu, alături de peisajul și aspectele satului românesc.

Era firesc deci, ca această sensibilitate, prin care se lămurea poezia vieții noastre rustice, să exprime într'o caldă vibrare și sentimentul religios.

Coșbuc a făcut-o fără niciun fel de intenție programatică, sentimentul acesta impunându-se dela sine, ca una din coordonatele cele mai puternice ale spiritului autohton.

In vasta lui operă se găsește o poezie care sintetizează întreaga lume și atmosferă a creațiilor sale. Este poezia „La Paști".

Poetul ne înfățișează aici natura în premeneală nouă, gătită pentru bucuria acestei zile și străbătută de fiorul mistic al înaltei trăiri în duhul învierii.

„E pace'n cer și pe pământ", – iată cadrul de fericire, în lumina căruia ne prezintă apoi imaginea satului:

Și cât e de frumos în sat!
Creștinii vin tăcuți din vale
Și doi de se'ntâlnesc în cale
Iși zic: Hristos a înviat!
Și râde-atâta sărbătoare
Din chipul lor cel ars de soare.

Este un tablou caracteristic tradiției și vieții noastre sătești, care exprimă chipul de sărbătoare al satului, cu puterea înoitoare pe care i-o dă credința.

E sufletul poporului nostru, în manifestarea lui cea mai înaltă de poezie și elan, ridicat pe culmea spiritualității sale.

In atmosfera aceasta de înviere, se simte prezența morților printre cei vii, într'o comuniune divină de regăsire prin spațiul aromat de miresmele primăverii și cântecul clopotelor.

Deasupra întregului tablou, „biserica pe deal mai sus", tronează plină de lumină cerească, în vreme ce pe cărările care duc spre ea se îndreaptă în pași cucernici grupurile de creștini, înfiorați de măreția clipei ce-o trăesc.

Poetul închide tabloul evocând chipul mamei sale, pe care o vede chinuită de dorul fiului aflat departe, și o îndeamnă să participe și ea la bubucuria renăscătoare a lumii:

La zâmbet cerul azi ne chiamă,
Sânt Paștile! Nu plânge, mamă!

Iată înțelesul tămăduitor al acestei sărbători, care însemnează iubire, înseninare și pace, într'o armonie desăvârșită cu legile firii și ale Dumnezeirii, după concepția adâncă a poporului român.

Prin poezia „La Paști", Coșbuc a deschis o altă perspectivă poeziei noastre religioase, căutându-și izvoarele în viața poporului, în sentimentele și datina lui.

Dela spiritul abstract și mărturisitor al celor de mai înainte, ni se oferă deodată poezia religioasă animată de elementul viu al cadrului etnic, cu înalte manifestări de viață. Nu mai este vorba de prosternări umilitoare și tânguitoare, sau de atitudini crescute pe idei metafizice, ci de o credință vie, exprimată prin sincera participare a omului la rânduelile vieții creștine.

Poeții de mai înainte căutau pe Dumnezeu în spațiile inaccesibile ochiului omenesc. Coșbuc, dimpotrivă, a coborît pe Dumnezeu în mijlocul nostru, oferindu-ne imaginea trăirii în spiritul minunilor sale.

La fel trebuesc înțelese și celelalte poezii religioase ale năsăudeanului, pentru a le gusta întreaga frumusețe și a putea vedea adevărata lor valoare.

Alături de Gheorghe Coșbuc, un alt ardelean apărut cu acelaș rost înoitor în literatura noastră, poetul Octavian Goga, aduce poeziei religioase o altă notă, pe cât de puternică pe atât de originală. Făcând din arta sa mijlocul de exprimare a sufletului național și matca de îndiguire a mărturisirilor noastre istorice, Octavian Goga se simte

trimisul unor porunci testamentare cărora trebue să le dea grai. El își precizează misiunea de luptător și tălmăcitor al suferințelor poporului, într'o poezie religioasă intitulată „Rugăciune", care este și una dintre cele mai puternice opere pe care le-a scris și care i-a definit întreaga sa poziție și concepție literară.

Poetul se arată în fața lui Dumnezeu obosit de viață și de căutările zadarnice care-i deschid perspectiva rătăcirii pe drumuri prăpăstioase. Sufletul lui, însă, e pur și însetat de înălțimi. Nu cere nimic pentru sine. Dorește o totală eliberare din lumea ispitelor și a bucuriilor personale:

Alungă patimile mele,
Pe veci strigarea lor o frânge
Și de durerea altor inimi
Invață-mă pe mine-a plânge.
Nu rostul meu, deapururi pradă
Ursitei maștere și rele,
Ci jalea unei lumi, părinte,
Să plângă'n lacrimile mele.

Așa dar, poetul nu cere nimic din ceeace-i privește pe sine; dimpotrivă, marea durere a neamului o vrea topită în inima sa. Pentru a face să răsune această durere într'o uriașă clocotire, cere grația și puterea de a o mărturisi cu viforul ce se sbate într'însa.

In suflet seamănă-mi furtună
Să-i simt în matca-i cum se sbate,
Cum tot amarul se revarsă
Pe strunele înfiorate;
Și cum sub bolta lui aprinsă,
In smalț de fulgere albastre,
Inchiagă-și glasul de aramă
Cântarea pătimirii noastre.

Iată rostul poetului și al operei sale, definit cu accente viguroase pe suportul celor mai adânci convingeri. Nicio durere nu este mai mare decât a neamului și nicio artă nu poate aspira să înfățișeze o viziune de dimensiuni atât de copleșitoare, ca aceea care se poate desluși din conștiința unui popor.

Este un punct culminant, dincolo de care cu greu să se mai poată imagina un sentiment de atâta altruism, cu cel cu care poetul dela Rășinari și-a plecat genunchii în fața Atotputernicului.

In această concepție isvorește cu aspecte multiple, toată opera poetică a lui Octavian Goga.

Impreună cu Gheorghe Coșbuc, el devine precursorul unei întregi literaturi, care s'a desvoltat mai târziu pe acelaș fond de simțire.

Suntem în plină efervescență *sămănătoristă,* cu valorificarea intensă a spiritului autohton. Este epoca lui Nicolae Iorga, marele cărturar și animator al conștiinței românești. George Coșbuc, Șt. O. Iosif și Octavian Goga, fiecare în măsura temperamentului său și a artei de care dispune, exprimă diferitele aspecte ale vieții naționale.

Prin această școală, literatura noastră cucerește o poziție dintre cele mai puternice, care o ajută să-și definească rostul și personalitatea, pe un fond de cugetare și simțire românească.

Intre cosmopolitismul susținut de anumite cercuri, asupra cărora se exercitau influențe streine, birue ideia națională, impunând o serie de consecințe hotăritoare pentru mersul culturii noastre.

In această atmosferă se ivește mișcarea *gândiristă.* Ea apare ca o forță innoitoare a luptei sămănătoriste, atât în ceeace privește nevoia de a apăra poziția cucerită față de asalturile spiritului străin care, favorizate de împrejurările politice devin tot mai numeroase, cât și în privința necesității de a adânci principiile de creație autohtonă până la expresia integrală a sufletului românesc. Până aci fusese vorba mai mult de elementul material și decorativ al cadrului rustic. Dar atât nu era de ajuns. Se cerea un orizont mai larg, în care forțele etnice să-și arate toată substanța și structura lor spirituală. Pe temeiul acesta, gândirismul impune pentru întâia oară în cultura noastră, ortodoxismul național, ca putere

N. Lupu: Colț de palat

creatoare de valori artistice și culturale. El identifică în religia strămoșilor unul din principiile cele mai active și cele mai propri firii noastre și proclamă că nu vom putea închega un concept de spiritualitate românească atâta vreme cât se va neglija această atitudine în care se concentrează de veacuri ritmica interioară a poporului român.

Cu chipul acesta gândirismul devine o mișcare autonomă și începe să militeze pentru o literatură națională, în care ortodoxismul să-și topească esențele sale.

Creatorul acestei doctrine și animatorul ei este profesorul Nichifor Crainic dela Facultatea de Teologie din București, căruia, precum se vede, i-a revenit marele merit de a fi introdus în creația de artă și gândire românească adânca noastră legătură cu cerul. De-acum poezia religioasă intră într'o nouă fază. Își lărgește sfera de inspirație și urcă pe trepte tot mai înalte, iar prin revista *Gândirea,* al cărei prestigiu n'a putut să-l egaleze nicio altă publicație în ultimele două decenii, se așează în fruntea producțiilor noastre literare. Poeții cei mai dotați ai vremii i se consacră cu toată pasiunea și poezia religioasă devine un adevărat curent literar căruia i se alătură și talentele reprezentative ale tinerei generații.

Deosebirea față de realizările de până aci o formează faptul, că mai înainte sentimentul religios apărea în poezie întâmplător și cerut de anumite împrejurări, ceeace desigur nu scade întru nimic valoarea operelor din această categorie. Era și momentul cel mai potrivit, pentru ascensiunile pe care le presupune poezia religioasă. Oricum, gândirismul ne-a dat-o întreagă, ridicându-o la un nivel de artă superioară și înlesnind astfel putința fondului nostru etnic, de a se spiritualiza în formele cele mai rafinate.

Poetul reprezentativ al acestui curent este însuși doctrinarul lui și directorul revistei *„Gândirea“* Nichifor Crainic. Mai mult decât oricare scriitor român, el are cele mai numeroase inspirații religioase, cu o tematică extrem de variată. De fapt analizată minuțios întreaga sa operă, se arată străbătută de fiorul religios care intră în compunerea ei dela un capăt la altul.

Nichifor Crainic ne-a dat toată gama sentimentului creștin ortodox, dela conștiința păcatului care închide calea omului spre mântuire, și până la sublima trecere în apele pure ale nemărginirii. El se simte într'un raport continuu cu Dumnezeirea, față de care se caută pe diferitele căi ale credinții, pentru o cât mai înaltă înțelegere a sensului său creștin.

Iată cum în „Rugăciunea“ lui se lămurește acest raport, printr'o imagine care cuprinde conștiința superioară a legăturii noastre cu puterea divină:

Senin privesc în jos și nu mă sperii
De-adâncul nimicirii și al tăcerii
Sunt candelă sub bolțile divine,
In haos spânzur, dar atârn de tine.

Poemele lui Crainic sunt inspirate de sbuciumul dramatic al sufletului care caută mântuirea, din cultul nostru religios, din evanghelie, din marea trăire populară în spiritul Bisericii și al datinei, precum și din propria sa aspirație către înălțimile cerești, a căror frumsețe o întrevede dincolo de geana privirii pământești.

Cântăreț al șesurilor natale, Nichifor Crainic ne dă viziunea grandioasă a unui moment evanghelic, localizat la noi, cu poemul „Iisus prin grâu“.

Este una dintre cele mai frumoase realizări ale sale, atât prin tabloul pe care-l înfățișează, cât și prin căldura sentimentului care-l însuflețește.

De aceeaș concepție, dar cultivând poezia pură de imagini și subtilități, V. Voiculescu este încă unul din misticii de seamă ai literaturii noastre de azi. El trăește fiorul creștin într'o strictă interiorizare, năzuind să ajungă la deslegarea enigmelor sub care se ascund sublimele adevăruri și la popasul de eliberare și transfigurare.

Reproducem spre exemplificare o strofă din poemul „Străbatere“:

Ca pe o cetate 'n piscuri de minuni,
Asediindu-le noapte-zi mereu
Cu armele ne'nvinsei rugăciuni,
Suim să cucerim pe Dumnezeu...

Tot din pleiada gândiriștilor face parte și Ion Pillat, poetul care pe lângă multele aspecte ale poeziei sale de-o adâncă rezonanță lirică, ne-a dat un întreg volum de concepție religioasă: „Biserica de altădată“.

Consecvent predilecției sale pentru specificul românesc, Ion Pillat a încercat aici o adaptare a evangheliei la mediul și peisajul nostru, isbutind să transpună poetic viziunea Nașterii Domnului.

Pentru a vedea termenii de apropiere pe care-i folosește poetul și sentimentul său de evlavie, reproducem o strofă din poemul „Mânăstire“:

Și'n mine și'n poiană și pe drum
De-odată s'a întins atâta pace,
Că Dumnezeu plutea ca un parfum
De fân cosit când claia se desface...

Mai deosebit este Lucian Blaga, ale cărui preocupări metafizice il conduc indirect către inspirații religioase. Fără să mărturisească o atitudine fermă, opera lui reprezintă un extaz în mijlocul

minunilor, de care se încântă pentru bucuria de a şi le putea descoperi.

Amintim însfârşit pe acel poet de puternice mărturisiri, George Gregorian, care a adus una dintre cele mai preţioase contribuţii poeziei religioase.

Incepând printr'o atitudine de polemică faţă de Dumnezeu şi continuând pe o scară de neliniştí şi nesiguranţă, George Gregorian ajunge pe pragul înseninării şi al regăsirii în spirit creştin. De aici întinde punţi de rugă spre Dumnezeu şi toate podoabele inimii sale cu un sentiment de adâncă evlavie.

Poetul se simte intrat în voile Domnului şi trăeşte bucuria de a gusta din atenţia divină.

Iată finalul din poemul „In slujba Domnului":

Târziu, pânza lunii i-aştern în iatac,
Il culc să se-adune în visul gălbui...
Şi'n vârfuri mă strecur, cotind pe sub veac
Cu braţe pline de-atingerea Lui!

*

Din însemnările făcute aici rezultă că poezia noastră religioasă a avut o desvoltare cu totul normală, pornind dela concepţia romantică a primelor realizări şi ajungând la ultima expresie de artă, în care se cristalizează subtilităţile fondului nostru sufletesc. Domeniul ei este cât se poate de vast şi profund. Pe de-asupra angajează intr'o armonie perfectă şi sentimentul naţional, înfăţişând astfel tocmai laturile caracteristice firii noastre.

Crescută din trunchiul ortodoxiei seculare şi al tradiţiei româneşti, poezia religioasă are drumul deschis către culmile cele mai înalte şi misiunea de a oglindi în substanţa ei, relieful sufletesc şi posibilităţile noastre creatoare.

Troiţă

SPRE CULMI

de TITUS POIENARU

Mă 'nalț cu pașii grei spre culmi
Și brațe 'ntinse către zare,
Un mag trudit pe drum de stea
În ochi cu flăcări de mirare.

Și urc înaltul să-l cuprind,
Să-i desgheoc necunoscutul,
Mă duce gândul spre azur,
Dar greu mă ține 'n lanțuri lutul.

Îmi fierbe sângele în trup
Suind poteci în foc de soare,
Dar culmile-s atât de sus
Și eu o biată târîtoare!

Mă arde-un dor fierbinte 'n piept,
S'ajung nebiruit în culme,
Să cad la porți de răsărit
Și Domnu 'n preajmă să m'adulme.

Cu zorile pornesc la drum
Și cad în fiecare seară,
De ce la toți ne este dat'
Așa de trudnică povară?...

ANII

de TITUS POIENARU

**Năvalnici anii vin și trec
Şi 'n apa vremii ne înnec.
Cu 'nvolburata und'a lor,
Atâtea visuri dragi ne mor.
Ne urcă 'n culme de talaz,
Ne 'ngroapă în adânc de iaz.
Ne'ntind potir de trandafir
Al tinereții suvenir.
Cu visele ne duc de mâni,
Ne'ntâmpină pe drum bătrâni.
Şi mor cu stelele ce cad
Ca undele 'n adânc de vad.
Năvalnici anii trec și vin
In lungi șiraguri de destin,
Ne'nchid povestea 'n cartea lor,
Ne sapă gorapa tuturor.**

INSERARE

de EUGENIA MUREŞANU

**Soarele se plimbă singur sus pe țărmul unui ic.
O talangă curge albă, drept pe frunte: clic, clic, clic...**

**Satu-i ghioc ascuns sub semnul unui stufăriş țugui
Unde serafimi de spumă se destramă prin gutui.**

**Holdele ca într'o clacă stau de vorbă cu mătuşi,
O furnică bizantină trece vistierii prin uşi.**

**Luna şi-a gătit pridvorul cu zaifuri de mătase,
Munții şi-au 'nălțat tăcerea parc'ar fi iconostase.**

**Visul, păcurar pe drumuri, mulge 'n zare oile.
Amintirea stă pe lavițí c'au gonit-o ploile.**

EU SUNT ȚĂRAN

de TEODOR CICEU

Imi duc traiu
Pe hotar cu vita,
Legat cu pământul
Care-mi dă mălaiu
Și pita.
Dumnezeu sfântul
Mi-i tată,
Ce-mi poartă de grijă 'n furtună,
Iar mamă, mi-i legea străbună.
M'am născut cu codrul de-odată:
Hotarul mi-i casă,
Ogorul mi-i vatră
Și brazda mi-i masă.
Sunt plămădit din muncă
Și din suferinţă.
Cerul datu-mi-a poruncă,
In drum spre biruinţă,
Să frâng ispitele,
Să-mi iubesc vitele,
Să-mi cânt horile,
Să ţin sărbătorile,
Să mă războiesc cu ploile,
Cu vântu,
Să-mi cinstesc nevoile
Și să-mi lucrez pământu.

Pe mine mă alintă zorile
Când scutur de rouă florile.
Apusurile mă sărută pe frunte,
Când mă 'ntorc cu carul dela munte.
Mărgăritar ce străluceşte 'n soare
Mi-i fruntea 'ncununată de sudoare.
Palmele cu flori de bătături
Sunt cărţile cu sfinte 'nvăţături.
Din truda zilelor de dimineaţă
Mi-am făurit un crez pentru viaţă.
Din sudoarea frunţii şi din tină
Mi-am frământat mălaiu pentru hodină.
Din vrerea mea tăcută şi domoală
Eu mi-am zidit biserică şi şcoală.
Am adunat şi tot adun mereu
Mărgăritare scumpe şi curate
Şi-o să le duc în dar lui Dumnezeu,
Ca să primesc iertare de păcate.
Din mila pentru cei mişei
Alcătuit-am rugă pentru pruncii mei.
Din ura pentru rău,
Din rugile mele fierbinţi
Şi din iubirea fraţilor mai mici
Durat-am sfântă mănăstire
Pentru Dumnezeu şi pentru mucenici.

Const. Petrescu-Dragoe: Țăran

SECERĂTORII

de L. G. MUNTEANU

Pe valea Szamos-Someșului holdele sunt coapte. Grâul înalt ca trestia cu spicele grele plecate cu fruntea la pământ, așteaptă secerătorii.

E zi de Duminecă. A doua zi începe secerișul. Brațele de lucru ca de obiceiu sunt prea puține decât să poată răzbi cu recolta ce trebue adunată cât mai repede. Căldura de sfârșit de Iulie s'a întețit și în câteva zile numai, spicele își scutură grăunțele cele mai frumoase. Gospodarii gătiți nu stau prea mult la tocmeală cu muncitorii streini, numai să-i poată prinde la muncă. Ei știu că mai mare-i risipa în holdă, dacă nu adună grâul în clăi, decât plusul pe care-l cer muncitorii profitând de situație.

Prin sate e plin de maramureșeni. Ei sunt secerătorii Ardealului de nord. În timpul secerișului coboară cu mic cu mare din munții lor, o lună de zile muncind fără zăbavă pentru bucate. Sunt cei mai buni secerători, dar și cei mai căutați de gospodari, fiindcă nu se tocmesc pe bani, ci pe bucate. Când rodul e bogat câștigă și ei mai mult, când e slab se trudesc pentru mai nimic. Ei împărtășesc oare cum soarta gospodarilor. De aceea au și o deosebită grije să adune cât mai bine, punând bucatele la adăpost. Târgul cu ei este simplu: a 11-a, sau a 12-a parte din bucate și de mâncare.

Sunt de câteva zile la o moșioară de pe valea Szamos-Someșului. Un grup de 14 maramureșeni au fost angajați să secere 20 de iugăre de grâu.

N'am avut ocazie să-i cunosc mai de aproape pe acești frați ai noștri, atât de mândrii de trecutul lor, și atât de legați de munții, pădurile și văile lor. Am auzit multe despre viața lor și bune și rele, în treacăt am cunoscut și câte unul din ei, și iată mi se dă ocazia ca două săptămâni, să pot urmări de aproape câteva familii venite la lucru.

De cum am pornit la muncă am fost în mijlocul lor și repede m'am convins, că-și merită renumele de buni secerători. Cu mișcări repezi și sigure secerile lor se adâncesc în holdă, fiecare lăsând în urmă o dâră de snopi. Ceasuri în șir aceleași mișcări, ca niște mașini bine puse la punct, într'o poziție atât de incomoadă și obositoare, fără a-și lua răgazuri de răsuflare, deși căldura era înăbușitoare. Mă minunam de atâta rezistență.

Sunt nouă femei și cinci bărbați de toate vârstele între 20 și 70 de ani. Două familii asociate. Bunic, feciori, nepoți, alături lucrând pe întrecute. Și nu fac sforțări istovitoare, căci tot timpul povestesc, glumesc, se îndeamnă.

Privindu-i după înfățișare nu i-ai putea socoti atât de rezistenți. De statură mijlocie sau mică, slabi la trup, nu înțeleg unde stă ascunsă atâta putere. O singură explicare: sunt oameni căliți în muncă și nevoi. Munca însă nu-i îngenunchiază. Pentru ei este o necesitate zilnică, un izvor de vitalitate, o plăcere. Din zori și până'n noapte voioșia nu le scade o clipă. Văzându-i pe acești maramureșeni mi-am dat încă odată seama cât de plin este rezervorul puterii de muncă al țăranului nostru. In trupul cel mai șubred este o vitalitate admirabilă.

La prânz și la cină e vremea taifasurilor. Au un grai dulce și neaoș românesc, vocabular bogat în expresii, vorbirea plină de sentințe.

Am înțeles că luptă cu multe greutăți. Pământ puțin și neproductiv, iarna lungă, primăvara rece și ploioasă. In gospodăriile lor, o văcuță și câteva oi. Pâinea anului o câștigă cu secerea, văcuța le dă lapte pentru copii, oițele

puțină brânză și lână, grădinița legumele, în unii ani se coace și mălaiul și au și fructe. Pentru cheltuiala în casă, câștigă bărbații pe la tăierea de păduri, unde stau cu lunile.

Sunt bucuroși când au de lucru și pot câștiga. Asprimea vieții i-a crescut modești în pretenții. Se mulțumesc cu puțin. Sunt pe deplin mulțumiți când au două haine de schimb, opinci bune în picioare, mălai în sac, pâine pe masă, și văcuța cu lapte. Nu sunt, cu toate acestea, streini de cele ce se întâmplă în lume. Nu sunt niște primitivi refractari progresului cultural al secolului. Au o bogată experiență de viață. Cântăresc toate cu înțelepciune. Și-au format o concepție foarte logică și reală despre viață. Sunt convinși că mâna lui Dumnezeu conduce viața, de aci concluzia că omul trebue să nădăjduiască cu tărie în Dumnezeu. Sunt voioși și neclintiți în viață, fiindcă trăesc din această neclintită credință. Pe deasupra lor se scurg evenimentele întocmai cum se scurg valurile de apă peste pietrile din albia râului.

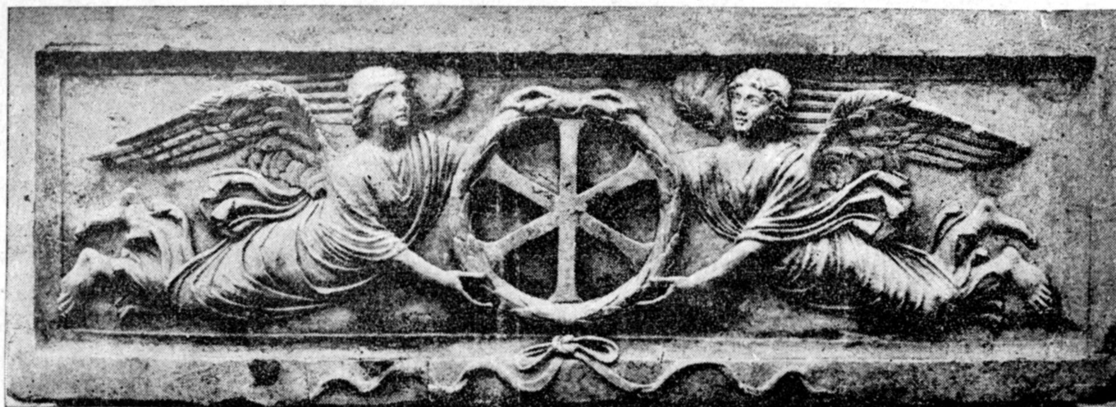
Au totuși o durere, care îi tulbură adânc. N'au preot la biserică. După cum îmi spun: „Mare încercare dela Dumnezeu pentru un sat de creștini, ca să treacă Duminecile și sărbătorile fără sfânta slujbă în biserică, să trăim ca păgânii".

De ani de zile aleargă cu copiii la depărtări mari, pentru a-i boteza. Morții, îi conduc la groapă fără sunet de clopot, fără creștineasca prohodire. In peregrinările anuale după câștigul pâinei de toate zilele din puținul ce-l au nu uită a împlini la biserici streine soroacele pentru cei cari au adormit în Domnul.

Astfel în tovărășia celor patrusprezece secerători maramurășeni am cunoscut viața trudită a unui colțișor de țară. O viață de muncă istovitoare, simplă, redusă la pretenții minime; o viață înțeleaptă, întemeiată pe credința și nădejdea în Dumnezeu; o viață de luptă dârză cu sărăcia pământului, cu asprimea climatului, cu pretențiile crescânde ale epocei.

Floarea soarelui

PICTURA FLAMANDĂ ÎN SEC. XVI

de C. MUREŞANU

Arta flamandă din prima jumătate a sec. XVI este într'o continuă decadenţă. Se poate vorbi de o adevărată criză a picturii flamande, explicabilă într'o măsură oarecare când ne amintim de favoarea deosebită de care se bucurau imitaţiunile tablourilor Renaşterei italiene.

Pe la 1550 însă, odată cu apariţia operelor mai de seamă ale lui Breugel, vom asista la o renaştere a temperamentului naţional şi a adevăratei tradiţii artistice flamande: pasiunea pentru natură. Până spre sfârşitul sec. XVI arta Ţărilor de Jos se va inspira din observarea strictă a naturii, doar începând cu Rubens, ea va deveni un rezultat al imaginaţiei.

Intre pictorii, cari cu toată influenţa covârşitoare a picturii italiene, merită să fie amintiţi pentru talentul lor, ce-i ridică mult deasupra contemporanilor, sunt: Jean Gossart, Bernard van Orley şi Lucas van Leyden.

Jean Gossart supranumit *Mabuse* (1465-1553) trăeşte în vremea lui Quentin Matsys. Poate este singurul artist flamand care s'a identificat complet cu principiile estetice ale Renaşterei italiene.

In vreme ce Quentin Matsys se inspira atât de mult din opera lui Leonardo da Vinci, Mabuse este cucerit de Mantegna şi de întreaga artă sculpturală a Quatrocentoului florentin, în aşa măsură, încât lucru aproape unic în arta flamandă, nu manifestă niciun gust pentru peisaj. Pare să trăiască într'un univers de piatră judecând după fondul tablourilor sale. Lucrarea sa de seamă se găsea la muzeul din Praga şi reprezenta pe „Sf. Luca pictând Sf. Fecioară", tablou care aminteşte de Mantegna, dar în acelaş timp şi de Michel Angelo, a cărui influenţă o simţim în apariţia Sf. Fecioare cu vestmintele fluturând, ca în operele mai târzii ale barocului.

După primul sfert al veacului, influinţa romană se precizează tot mai mult în lucrările artiştilor flamanzi. Astfel *Bernard van Orley* (1493-1542) a fost de două ori la Roma, unde a rămas covârşit de arta lui Rafael şi Michel Angelo. In eclectismul său, *van Orley* nu rămâne strein nici de arta lui Mabuse, sau cea a lui Dürer.

„Judecata de apoi" (Bruxelles) este o lucrare slabă, în cari apar toate simptomele manierismului.

In aceeaş vreme în provinciile de Nord, activitatea artistică este în plină desvoltare faţă de criza provinciilor de Sud. Şcoli importante de pictură se formează în centre ca Utrecht, Leyda şi Haarlem.

Artistul reprezentativ al acestor mişcări este *Lucas van Leyden* (1494-1533). Italia l-a influenţat desigur, însă mai mult a fost cucerit de arta lui Dürer. Arta lui este de multe ori manierată, dar dovedeşte un spirit preocupat, care nu se mulţumeşte să se inspire numai din realitatea înconjurătoare, ci este obsedat şi de o viziune introspectivă a lucrurilor. In genul acesta este tabloul său foarte cunoscut „Invierea morţilor" (Leyda). Tendinţa aceasta de viziune interioară este specifică pictorilor din provinciile nordice, ea ne va da în sec. XVII pe pictorul filosof Rembrandt.

Pieter Breugel este unul dintre cei mai mari şi mai geniali pictori pe cari i-a avut omenirea. Arta lui este strâns legată de cea a prede-

cesorilor săi, dar este în acelaş timp modernă prin noutatea şi actualitatea excepţională ce o prezintă pentru epoca în care trăeşte.

Imaginaţia lui Breugel, conform tradiţiei neerlandeze, îl face să picteze cerul, pământul şi iadul. Subiectele biblice le interpretează ca scene din popor. Breugel spre deosebire de contemporanii săi influenţaţi de arta italiană, nu pictează decât un singur tablou inspirat de mitologie: Prăbuşirea lui Icar." Dar chiar şi acestui subiect Breugel îi dă o interpretare filosofică cu totul personală.

Subiectele cunoscute din plastica gotică, diavolul, moartea, anotimpurile îl inspiră de multe ori. Subiectele sale favorite sunt ilustrarea proverbelor patriei sale, pe cari artistul le interpretează de cele mai multe ori în sens alegoric. Lumea pe care ne-o prezintă în aceste tablouri, nu este o lume ideală, ci este cea pe care artistul o vede în fiecare zi, ea este plină de răutăţi şi vulgarităţi şi în care diavolul pare s'o stăpânească.

Cele mai multe dintre tablourile sale se încadrează în peisagii vaste, peisagii, cari sunt poate cele mai frumoase lucrări ale maestrului. Breugel este fără îndoială întemeetorul unui gen de pictură, al peisajului şi al marinei, în care poporul său a excelat secole dearândul.

Despre viaţa lui Breugel avem destul de puţine date. S'a născut în jurul anului 1530, undeva în regiunea de frontieră între Belgia şi Olanda de mai târziu. Se poate să fi fost fiu de ţăran, nimic nu confirmă această bănuială. Ceeace se ştie sigur, este că a ajuns încă din vremea copilăriei la oraş unde şi-a făcut educaţia. De tânăr a intrat în atelierul de pictură al maestrului Pieter Coeck van Aelst, care-şi făcuse studiile în Italia şi devenise la Anvers decanul corporaţiei Sf. Luca, deci decanul pictorilor din acest oraş.

In 1551 Pieter Breugel intră la rândul său în această corporaţie şi în curând îl vedem plecând într'o călătorie de studii prin Franţa şi Italia, în cursul căreia se pare că a ajuns la Roma, în anul 1553. In timpul acestei călătorii Breugel nu s'a ocupat să copieze operele marilor italieni. Pentru el această călătorie a însemnat dobândirea unei libertăţi de exprimare, pe care o putea obţine numai prin cunoaşterea artei italiene. Măreţia naturii văzute în această călătorie l-a impresionat în chip deosebit. Frumuseţea Alpilor înzăpeziţi i-a rămas vie pentru restul vieţii şi a exprimat în multe dintre tablourile sale spectacolul unic, ce i s'a desfăşurat înaintea ochilor, când a zărit munţii.

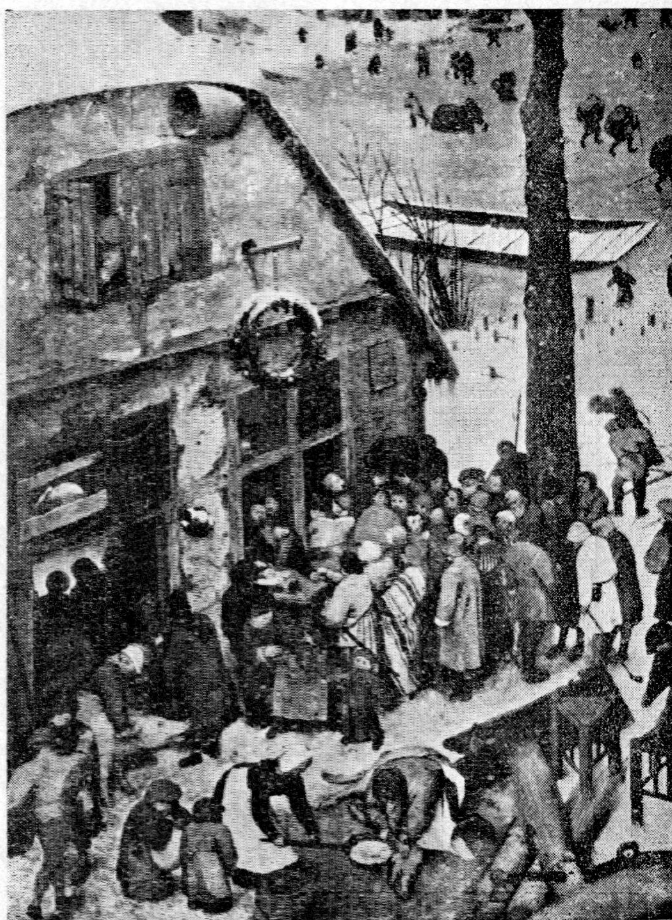
Reintors la Anvers, se împrieteneşte cu Hieronymus Cock, primul mare editor al Ţărilor de Jos, omul care i-a gravat şi i-a răspândit desenele şi compoziţiunile sale, făcându-l în curând cunoscut.

In 1563 Breugel pare să se fi stabilit la Bruxelles, unde în acelaş an se căsătoreşte cu fiica maestrului său Pieter Coeck van Aelst, de care-l lega o dragoste din tinereţe.

La 1569 pictorul moare şi a fost înmormântat în biserica Notre Dame de la Chapelle din Bruxelles.

Este curios ce puţin a fost Breugel influenţat de maestrul său, care se străduia să realizeze o artă în senzul cel mai clasic al cuvântului. Cu mult mai mult a fost el atras de arta lui Hieronymus Bosch, pe care o cunoştea prin gravurile răspândite de Cock.

Ilustrarea proverbelor, apoi viziunile de iad, tentaţiunile Sf. Antoniu, sunt subiecte pe cari Bosch le tratase la rândul său. Breugel însă reuşeşte să le dea un senz mai adânc, un humor mai tare şi o satiră mai usturătoare la adresa omenirii, care se complace într'o atitudine contrarie adevăratei morale creştine. Este ceva din filosofia pieselor lui Shakespeare, dispreţul şi tot-

P. Breugel: Numărătoarea din Vifleem

odată dragostea pe care acesta o are pentru semenii săi.

Se cunosc astăzi doar 42 de tablouri atribuite cu certitudine lui Breugel, dintre cari semnate nu sunt decât cele dela 1559 înainte. In lucrările sale mai vechi, făcute probabil în epoca voiajului în Italia, sau curând după întoarcere, influența italiană se mai simte pe alocuri. Adevărat flamand ne apare în ultimele sale tablouri, în seria peisajiilor. Aici Breugel a asimilat și transformat tot ce a putut el să învețe dela alții, dându-ne lucrări cum puține s'au pictat vr'odată.

Compozițiunea, care la început era mai încărcată, conform tradiției gotice, se simplifică și acțiunea se rezumă doar la câteva personagii sau chiar la unul singur (Păstorul necredincios - Philadelphia). Culorile mai întunecate la început, se deschid și alături de tonurile curate și violente apar și cele delicate, medii. Tehnica ce o întrebuințează cu predilecție, este cea în ulei, totuși în tempera lucrează două dintre cele mai de seamă opere ale sale: „Orbii" și „Furtuna" azi la Muzeul din Napoli.

Anacronismul nu-l deranjează pe Breugel. Astfel prezintă „Răstignirea" ca o scenă de execuție din timpul său. „Omorîrea copiilor din Betleem" devine la Breugel o scenă de iarnă flamandă, iar „Adorarea magilor" se situează într'un peisaj de ninsoare.

Puterea destinului ne-o descrie cu un dramatism extraordinar în „Triumful morții" (Madrid) sau viziunea extraordinară a iadului, în tabloul halucinant, amintind de Bosch, cunoscut sub numele de „Margot nebuna" (Anvers) simbol al răutății femeii.

Tabloul proverbelor, în care s'a străduit să ilustreze 100 de proverbe flamande, este o măestrie. Privit în tot, pare un tablou care-și păstrează o unitate, privit în detalii, fiecare grup de personagii corespunde ilustrării unui proverb.

Breugel a mai pictat și tablouri ilustrând câte un singur proverb. (Proverbul despre Cuibul de pasăre" - Viena). Poate aici trebue amintită singura lucrare, inspirată de poveștile patriei sale „Țara visurilor" (Schlaraffenland-München).

Breugel devine grandios în alegoriile sale biblice, cum este în scena orbilor. Ne găsim în fața unei puteri de exprimare cum nu s'a întâlnit înaintea lui și poate nici dela el încoace în arta plastică. Șirul celor 6 orbi, cari se reazemă unul de altul și cari stau să cadă într'o groapă în care primul a și căzut, este o aluzie la prostia omenirii, care de multe ori urmează cu ochii închiși exemplul unui singur om, care-i poate duce ușor la dezastru.

Breugel a pictat țăranii patriei sale cum nimeni n'a reușit s'o facă. Contemporanii și chiar înaintașii săi au pictat subiecte inspirate de viața țăranilor, însă au făcut-o privindu-i cu ochiul orășanului în căutarea unui subiect pitoresc. Breugel are pentru ei o înțelegere deosebită, îi pictează ca și cum ar fi unul dintre ei. Scenele acestea țărănești sunt studiate cu atâta precizie, schițele preliminare, cu adnotările de culori spre a reda exact costumele văzute, le fac să aibă pe lângă extraordinara lor valoare artistică și o valoare etnografică.

P. Breugel: Orbii

Să amintim între acestea „Nunta țărănească“ și „Dansul țăranilor“ adevărate perle ale colecției muzeului din Viena.

Dragostea mare pe care Breugel o poartă copiilor ne este redată în tabloul scânteetor de culoare și de lumină, „Jocurile copiilor“ (Viena). Este un tablou în care figurează numai copii, veseli, fericiți, ca într'o împărăție ce este numai a lor. Copii mai apar în multe peisajii de iarnă jucându-se pe ghiață, sau dându-se cu săniuțele.

Animalele pictate de Breugel cu excepția adorabilului tablou, reprezentând cele două maimuțe (Berlin) pictate probabil după natură, sunt de cele mai multe ori animale simple, de rasă ordinară, potrivite oamenilor de rând în jurul cărora trăesc.

Capod'operele lui Breugel sunt peisajiile, dintre cari cele mai frumoase, cele ale anotimpurilor sunt în posesiunea muzeului din Viena. Peisajul, atât de drag poporului flamand, gen pe care Ioachim Patinir încercase să-l picteze aproape independent de câte un episod de inspirație religioasă, se ridică prin Breugel la o adevărată măreție.

„Vânătorii în zăpadă“ (Viena) în care vroia probabil să redea luna Februarie, este tabloul care a întemeiat pictura peisajului de iarnă flamand. Minunate sunt și tablourile lunilor de vară, dar nu depășesc pe cel amintit, precum și pe cel cunoscut sub numele de „Intoarcerea turmei“ (Viena) reprezentând poate luna Noembrie. In sfârșit ultima lucrare a marelui pictor, reprezentând o mare agitată în timp de furtună, este exemplul perfect al marinei olandeze, subiect de predilecție al pictorilor din sec. al XVII.

Ce lung este drumul străbătut de artist dela primele sale lucrări, cum este vederea portului Napoli, lucrat într'o tehnică de miniatură, până la marina amintită, pictată în tușe largi, atât de modernă în concepție și execuție!

Artiștii sec. XVII s'au inspirat de nennumărate ori din lucrările lui Breugel, fără însă a se putea ridica la măreția spiritului său. Adrian Brouwers și alți mulți mici maeștrii olandezi n'ar fi putut exista fără Breugel.

In decursul sec. XVIII. și XIX. arta sinceră și simplă, gustul extraordinar de formă și de culoare al lui Breugel au fost uitate. Abea la începutul sec. XX. lumea a început să-și reamintească și să recunoască neprețuita valoare artistică a pânzelor lui Breugel.

Puțini artiști ai unor timpuri indepărtate au rămas atât de moderni, atât prin preocupări, cât și prin felul de exprimare, cum este Breugel. Sufletește el ne este astăzi atât de apropiat fiindcă și arta lui a reflectat sbuciumările unei epoci agitate, plină de lupte politice și religioase, ca cea în care trăim noi astăzi. Perfecțiunea cu care a reușit să ne redea tot tezaurul său sufletesc își va păstra aceeași valoare atât timp, cât adevărata măreție a unei creațiuni artistice va fi cinstită.

Maestru anonim din școala flamandă: Jeanna, nebuna

TRECÂND PESTE DEAL

de ION I. GRIGORESCU

O sanie cu doi cai mărunți inhămați și alți doi — unul mai tânăr, dar slab și neingrijit, iar celalt gras, legați dindărătul ei — inainta a lene pe șoseaua albită de zăpada proaspăt căzută. In ea ogrinjii, țoalele, desagii și diferite lucruri cumpărate dela târg, iar deasupra lor trei țărani care vorbeau zgomotos făceau încărcătura cu vârf.

— Măi Ghioa, da bun'o fost horinca acia dila Prelucani! Aciia's oameni nu șagă: fac la horincă — ca'n patruzeci și opt și n'au bai.

— Ce bai să aibă, că nu-i poate prinde nime, gândești că-s cu spiriduș — zise Ion.

— Bine ai dzâs, că numai dracu-i păzește. Se vede că-și apără câștigurile lui — zise Pătru, care, fiind mai măsurat, nu băuse atâta.

Urmă un moment de tăcere și fiecare se silea să alunge din gând amintirea necuratului. Intraceea șoseaua scăpa afară dintre livezile de pomi ale satului, iar pe cea din urmă vraniță un flăcău scotea vitele la adăpat.

— Cât e ceasul feciorule? — întrebă Pătru.

— Tri fărtăi la patru — răspunse acesta.

— Te pomenești că innoptăm tomna pă deal — zise Ion.

— Apoi vezi, așa-i, c'am zăbăvit prea mult. Ba cu aldămașul, ba la impotrocoliște, că aciia nu să grăbesc, hi-ar de minune să hie — zise Gheorghe.

Sania se pleca spre scoborâș. Pătru dădu bice cailor cari o luară in galop intrerupând cu clinchetul clopotelor sleite vorbele călătorilor. Iși incetiniră mersul sub pieptul dela vrănicioara. Tustrei călătorii săriră jos din sanie, nu atât că le era „greu" la cai, cât mai mult că le ințepeniseră picioarele stând in sanie. Când intrară cu totul intre pereții de piatră, opriră. Dupăce Gheorghe iși aprinse pipa, urcară iar in sanie și Pătru apucă hățurile, iar sania sbură ca un fulg pe drumul neted.

Intrară in strâmtoare. Deoparte și de alta colții suri de stânci se ridicau tot mai mult și mai des din haina albă a muntelui. Incepea să se insereze, când intrară in șirurile de căsuțe mici, dar curate, ale minerilor, agățate de amândouă părțile văii și in fiecare locșor unde era cu putință. Sub cerul acoperit de nori pe o noapte de iarnă și într'o vale atât de sălbatică mulțimea de ferestre luminate are un farmec deosebit.

— Ar fi mai bine să mânem aici — zise Pătru.

— Om intreba și dacă ne lasă nu zic ba, d-ai cam greu — răspunse Ion.

— Gazdă! n'om putea mânea la Dumneavoastră? — zise Ion unui bărbat ce sta cu pipa'n gură la o poartă.

— Nu, nu, ii răspunse acesta — la noi nu poate. Placă a mere la vecin.

Vecina care stătea in pragul tinzii, când o rugară zise:

– La mine nu bărbat acasă. Io nu pote lăsa omeni de mas. Placă a mere la vecin.

După câteva încercări neizbutite de felul acestora se hotărîră să nu mai zică nimănui nimic. Mergeau alăturea cu sania, căci urcuşul pe vale era tot mai anevoios şi un vânt tăios amestecat cu țurțuri de zăpadă bătea dinspre munte.

– Ce bine ar fi să avem vreun prieten sau cunoscut pe aici, că am avea unde să tragem pe vreme grea – zise Pătru.

– Măi Pă – zise Gheorghe, ca la o amintire indepărtată – io am avut unul şi nu-i departe, dar ăştia d'aici îs aşè: Când meri să-i duci, când vine să-i dai şi tăt omenie n'ai. Mă tem că tăt cu buzele umflate om me' mai departe.

După câteva minute de mers, Gheorghe se opri la o poartă, intră în ogradă şi apropiindu-se de fereastra luminată strigă:

– Bade Şoani, n'am pute mânea la dumniata cu caii iştia?

Cel strigat iese afară şi privind mânios, zice:

– Nu, gazdă, nu! Plac'a ierta, da nu poate că io are marhă în grajd. Plac'a ierta. Mere la vecin.

Dar minţea. De obicei minerii plătesc țăranilor de pe sate pentru iernatul vitelor – ei neavând teren de cosit. Deci nu avea vite în grajd. Dar călătorilor noştri le fu deajuns. Mila şi ospitalitatea nu se iau cu forța, de aceea işi urmară drumul mai departe.

– Lasă că vini apă şi p'a mea moară – zise Gheorghe.

– Vini, vini, da până atunci poţi să fii cu lut pă pântice – zise Pătru.

– Atunci mai bine a fi, că n'oi avea trăbuinţă de nime – zise resemnat Gheorghe.

– Şi cine o plânge după tine? – întrebă Ion batjocoritor.

– Cine o plânge sau cine n'a plânge, io n'am grije, dar ştiu că io noi mai plânge – răspunse Gheorghe – şi asta cred că plăte mai mult.

Urcau tăcuţi, parecă hotărîţi să nu mai vorbească nimic şi mereu gânditori.

Terenul era din ce în ce mai aşezat şi orizontul din ce în ce mai larg. Dar şirul de case se sfârşi. La răspântia unui drum ce pleca la dreapta peste dealuri, o cruce mare cu crucifixul de tinichea vopsită ii smulse din gânduri. Se descoperiră evlavios, făcându-şi semnul crucii, cu privirile întoarse spre crucifix.

– Să ne încredem în Dumnezeu, că El nu ne va lăsa, fraţii mei – zise Pătru solemn.

– Doamne ajută – răspunseră ceialalţi.

De aici înainte câmpul se întindea pustiu. Te-ai fi crezut pe câmpie, dacă puţin mai înainte la dreapta nu s'ar fi văzut lămurit ţancurile goale şi ascuţite ale Gutinului abia pătate ici-colo de verdeaţa jnepenilor. Ca să le treacă urâtul, mai începură a povesti una-alta, dar vorba lor nu era însufleţită. Gândul le era aiurea, sau mai bine zis la altceva, la călătoria lor pe vreme de iarnă şi în noaptea întunecoasă peste aceste plaiuri neprielnice. Intr'un târziu Pătru zise cam tare:

– Măi Ghioa: Mi se pare că minteni suntem în vârv. Urcaţi-vă în sanie.

Se urcară. In acel moment un hau-u-u prelung răsună dintr'un tufiş din dreapta, nu prea de departe.

Pătru dădu bice cailor, dar cum urcuşul nu era întocmai terminat, nu prea iuţiră mersul. Abia făcură vro sută de metri, când ochii fosforescenţi ai unui lup apărură din tufiş. Caii sforăiră, iar cei legaţi înapoi se isbiră în legături. Pătru lovi caii furios şi pe urmă dădu biciul lui Gheorghe. Ion luă toporul din sanie. Lupul sări şanţul în drum şi se repezi asupra unui cal dindărăt. Calul sări în laturi cât îngăduia căpăstrul, iar Gheorghe îngenunchiat în sanie dădu o lovitură de biciu lupului. Acesta se opri locului, plecă urechile înainte şi scoase un al doilea urlet, că răsunară văile şi dealurile. Atinseră vârful dealului, dar lupul continua să urle şi călătorii băgară de seamă cu groază că alte urlete mai apropiate şi mai depărtate ii răspundeau.

Graţie

Ce era de făcut? Satul lor era departe. Dar să se intoarcă inapoi era tot pe atâta; şi e ştiut că in astfel de situaţii când e urmărit, om sau animal merg mai repede şi mai bucuros spre casă. Deci începură a îndemna caii inainte cu biciul şi cu glasul. Urletele răsunau tot mai aproape şi în curând se văzură inconjuraţi de vreo 15–20 de lupi. Ce să facă? Alte arme nu aveau decât biciul şi toporul. Biciul vâjiia şi ajungea mai departe, dar nu făcea mare treabă. Cai erau inainte, cai inapoi şi trebuiau apăraţi. Dar cum? Ion date foc ogrinjilor din sanie şi ii asvârli asupra lupilor. Aceştia săriră deocamdată la o parte, dar cum caii goneau inspăimântaţi se depărtară repede de flăcările ogrinjilor, iar lupii desmeteciţi ii inconjurară din nou.

– Măi Iuoa, tu n'ai dat aşa mult pe cal. Desleagă-l, zise Pătru ingrozit.

Intr'aceea lupii se repezeau asupra cailor cu dinţii rânjiţi a luptă. Văzând că Ion stă la indoială, Pătru strigă din nou:

– Desleagă-l mă, că dacă scăpăm iţi dau unu de ai mei. Aşa să-mi ajute Dumnezeu.

Ion se ridică. Se apleca spre calul său care era tânăr, dar slab şi neingrijit, ii trase căpăstrul de pe cap şi dând un strigăt grozav il slobozi. Asemenea strigăt dădu şi Pătru, in timp ce Gheorghe, ridicat in picioare, lovia cu biciul in toate părţile. Caii se smuciră inainte cu toate puterile aşa fel, că cel deslegat şi lupii rămăseseră puţin in urmă. Văzând pe acesta singur şi neapărat se adunară cu toţii in jurul lui. Dar oamenii noştri profitară de aceasta şi cum drumul inclina binişor spre Máramaros-Maramureş, caii o luară la fugă nebună îndemnaţi nu atât de călători, cât de spaima şi muşcăturile lupilor, aşa că mult timp nu se zăria in urmă decât zăpada răscolită de copitele cailor şi de curentul de aer făcut de sanie. Abia când inaintea lor se zăriră câteva lumini intârziate ale satului, Pătru trase de hăţuri şi caii işi mai domoliră goana. Privirä inapoi, dar nu văzură nimic alta decât ţancurile muntelui la orizont. Incolo câmpul şi drumul albite de zăpadă se confundau cu cerul acoperit de nori. Abia se descoperiră şi făcându-şi cruce mulţumiră lui Dumnezeu că i-a scăpat cu viaţă şi teferi, când ue nechezat puternic rupse tăcerea nopţii. Toţi se uitară inapoi.

După câteva clipe văzură venind in goană un cal cu coama sbârlită şi ochii holbaţi.

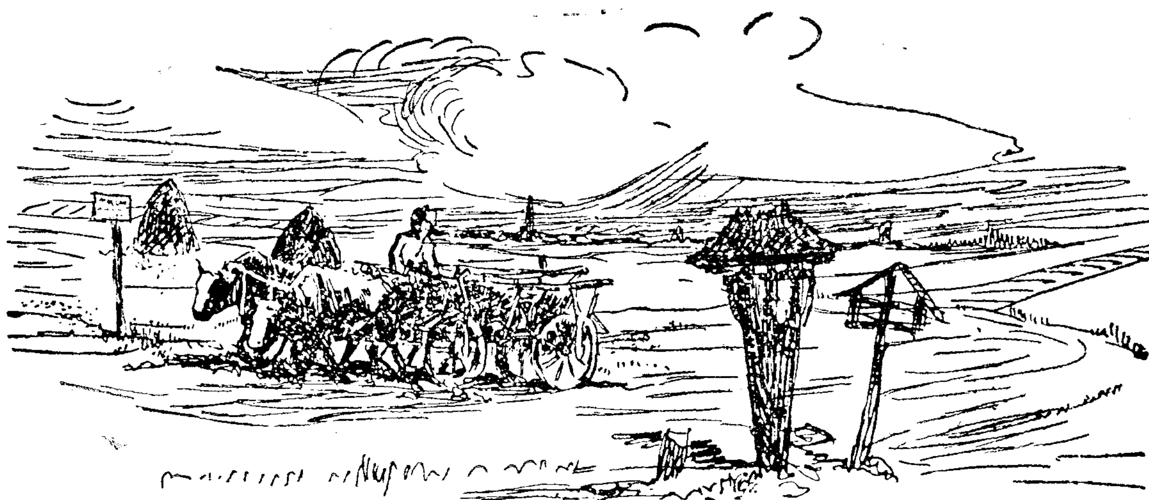
– E calul meu! – strigă Ion, e calul meu!

Gheorghe dădu bice cailor cari porniră iarăşi a galopa nebuneşte, dar Ion care stătea cu faţa inapoi văzând că calul este absolut singur şi nimeni nu vine după el, strigă să oprească. Incetiniră. Insă calul nu se opri din fugă decât atunci, când ajunse alături de celalalt, indărătul saniei. Intrară in sat. In dreptul casei lui Ion, Pătru opri caii. Ion desfăcu căpăstrul, sări jos din sanie, il puse pe capul calului şi porni spre grajd. Nevastă-sa auzind sgomotul, veni cu lămpaşul in mână. Pătru luă desagii lui Ion şi veni la grajd tocmai când femeea intra cu lămpaşul. Ii dete desagii şi luă el lămpaşul. Cerceta cu deamănuntul gâtul şi burta calului, dar nu zise nimic. Când ajunse la picioare, scoase un oftat. Acesta era plin de muşcături, sângele prelins pe păr şi amestecat cu zăpadă ingheţase formând ţurţuri.

– Sărmane cal – zise el plecându-şi capul pe gâtul calului, noi te-am dat jertfă, ca să scăpăm noi, dar Dumnezeu te-a scăpat şi pe tine. Nu mai putu zice nimic. Lacrimile ii inăbuşiră glasul. Puse lămpaşul pe pragul grajdului, ieşi in drum şi urcându-se in sanie porni spre casă.

Camil Ressu: Amează

Magia în faţa religiei şi a ştiinţei

de Pr. GAVRIL COVRIG

In vremuri de nesiguranţă, de obsesiune şi nedumerire, din cauza zdruncinărilor de totfelul, produse în toate domeniile de grozăviile războiului, mulţi oameni îşi caută sprijinul şi mângăerea sufletului lor zbuciumat în ocultism. Ocultismul le devine suplementul credinţei sdruncinate sau chiar pierdute. In aceste timpuri creşte numărul celor cari au înclinări spre superstiţii şi magie, apar spiritiştii şi prezicătorii cari exploatează cu interes teama şi doliul mulţimii.

Despre spiritism am scris un articol în această revistă, în numărul din luna Maiu 1942. Acum încerc să lămuresc problema pseudo-ştiinţei, numită magie.

Desigur, scriind aceste rânduri, îmi dau seama că cei din tabăra adversă a aşa zişilor iniţiaţi în ştiinţele oculte vor obiecţiona că tradez marelui public aşa zisele secrete ale lor, ca unul care nu sunt ocultist. Obiecţiunea nu are nicio valoare, de vreme ce există şi ocultişti cari doresc să servească adevărul.

In cadrul strîmt al unui articol de revistă, este imposibil să cuprindem toate rezultatele ştiinţei numite parapsihologie, care explică ştiinţificeşte multe din fenomenele oculte. De aceea, după un scurt istoric al magiei, voi insista numai asupra chestiunilor esenţiale cari privesc magia faţă de religie şi faţă de ştiinţă.

Magia îşi are originea în ştiinţa veche a filosofilor indieni, persani, chaldeeni şi egipteni.

Cuvântul mag derivă din grecescul „magos“, alteraţiunea termenului „mog“ din limba zendă, care înseamnă preot.

Invăţături asupra magiei, ne-au rămas din timpul civilizaţiei egiptene, originea ei însă se pierde în negura timpurilor.

Inafară de câteva inscripţii pe piatră şi câteva papirusuri, alte documente despre vechea magie nu ne-au rămas, căci taina ei era ţinută secretă de iniţiaţi.

Dintre iniţiaţi cităm pe: Orfeu, Pitagora, Apoloniu din Tyana şi Simon Magul.

In evul mediu superstiţia dădu naştere la o mulţime de practice bizare, condamnate aspru de Biserica creştină, pentrucă o mulţime de şarlatani exploatau buna credinţă a mulţimii; ei nu se dădeau în laturi nici dela comiterea celor mai oribile crime. Din această cauză cei cari erau dovediţi că practică „cultul lui Satan“, erau condamnaţi la moarte prin arderea pe rug sau prin spânzurătoare.

Cu lămurirea magiei se ocupă în evul mediu: Albert cel Mare (1193-1280, Roger Bacon (1214-1294), Agrippa (1486-1535) şi Paracelsius (1493-1541). După descifrarea scrierii ieroglifice de către Champollion (1790-1832) se pătrunde taina misterelor magiei.

Inainte cu câteva decenii, Papus, mort în anul 1916, creiază un curent de interes general asupra magiei, în clasa cultă din aproape toate ţările, curent care se mai menţine şi astăzi.

Secretele lui Papus, s'au răspândit şi la sate, unde au apărut mulţi pseudo-adepţi, vrăjitori descântători şi alţii asemenea acestora, cari devin periculoşi societăţii, prin acţiunile lor contra moralei creştine.

Dintre multele definiții date magiei, reținem aceia dată de Dr. Karl Prell: Magia este știința naturală necunoscută.

Din această definiție nu rezultă că cei inițiați ar poseda unele puteri supranaturale. Cei interesați însă nu-și trădează niciodată izvorul puterii lor, care marei mulțimi a oamenilor creduli le apare ca fiind de ordin supranatural.

Unii dintre cei cari cred in existența unor oameni cari posedă puteri misterioase, datorită cărora ar prezice viitorul, sau ne-ar putea schimba destinul prin acțiunile lor, cred de cele mai multe ori că nu păcătuesc impotriva religiei noastre prin credința lor deșartă. Pentru a-i lămuri in această privință vom da câteva citate din Sfânta Scriptură, pentru a vedea mai ales cum sunt catalogați toți aceia cari cred și se ocupă cu astfel de năzdrăvănii.

In Levitic, cap. XX. v 6 se spune: „Oricine se va duce la descântători sau la vrăjitori, ca să păcătuiască după dânșii, voiu pune fața mea asupra sufletului aceluia, și-l voiu pierde din poporul său".

In Levitic, Cap. XX v 27, se dă următoarea sentință: „Oricare bărbat sau femeie dintre voi se va face descântător sau vrăjitor cu moarte să se omoare, cu pietri să-i ucideți, căci vinovați sunt".

Iată deci care ar trebui să fie soarta tuturor acelora cari își vând sufletul lor Satanei, ducând și pe alții in ispită.

Domenichino: Sibilla cumana

Levitic, cap. IX v 31: „Să nu mergeți la cei ce vrăjesc și la descântători, să nu vă lipiți, ca să vă spurcați cu ei, eu sunt Domnul Dumnezeul vostru". Iar in Deuteronom, Cap. VIII. v 10–11 se spune: „Să nu se afle intru tine care să treacă pe fiul său sau pe fata sa prin foc, sau care să umble cu vraje descântând și fermecând. Și fermecător și descântător și care vrăjește după măruntae și care caută in stele și care intreabă morții. Că urâciune este Domnului Dumnezeului tău tot cel ce face acestea."

Prin urmare păcătuesc greu toți aceia cari merg la magi, magiștii sau la vrăjitori și apoi vin cu conștiința impăcată la biserică, crezând că pot sluji la doi domni.

Incât privește credința in prevestirile spiritiste, sau pseudo-prorocirile magicienilor și vracilor, să ascultăm ce ne spune sfântul apostol Ioan in cartea I sobornicească Cap. IV v 1. „Iubiților, să nu credeți oricărui duh, ci să ispitiți duhurile, de sunt dela Dumnezeu, pentrucă mulți proroci mincinoși au ieșit in lume". Vers 3. „Și tot duhul care nu mărturisește pe Iisus, nu este dela Dumnezeu, ci acela este al lui Antihrist, de care ați auzit că va veni, și acum iată, că el este in lume".

Pentru a vedea ce puteri misterioase pretind adepții magiei că posedă ei față de ceilalți muritori, să ascultăm ce ne spune Eliphas Levi in scrierea sa: Dogme et rituel de la Haute Magie. „Magul vede pe Dumnezeu și nu moare, el impărățește cu tot Cerul și este servit de tot Infernul, el nu poate să fie surprins nici de nenorociri și nici zdrobit de dezastre ori invins de dușmani, el posedă secretul invierii morților și cheia nemuririi, el stăpânește amorul și ura.

„Magistul nu comandă intregului invizibil ca magul, el lucrează cu servitori indărătnici, cari sunt gata ori când de revoltă. Magistul nu are nicio putere personală.

„Magicianul, sau vrăjitorul de rând, lucrează cu totul inconștient. Manipulează otrăvuri și in inconștiența sa comite chiar crime. Dornic de câștig intrebuințează orice excrocherie".

In adevăr, dacă adepții magiei ar poseda cel puțin o parte dintre puterile misterioase de cari ei vorbesc, ar fi adevărați supraoameni, dar realitatea este că cei mai mulți nu sunt capabili de a mânui cu indemânare nici puterea sugestiei, rămânând până la urmă excroci de rând.

După cele expuse mai sus, cari sunt numai o parte infimă din doctrina magiei, pe drept cuvânt religia condamnă magia.

Magia este esențial egoistă, religia însă este complet desinteresată față de om. Magia pretinde a avea puterea de a forța consimțământul forțelor naturale și supranaturale, religia însă imploară harul și bunăvoința lui Dumnezeu față de creatura Sa. Magicianul nu are de a face niciodată cu o persoană, ci cu leghioane de demoni, creștinul credincios însă întotdeauna invoacă în ajutorul său o persoană din Sfânta Treime.

Magia operează întotdeauna cu duhuri necurate, cari sunt ființe numai relativ individualizate, cari nu au o personalitate complectă și nici măreția lui Dumnezeu. De altfel entitățile spirituale cu cari operează inițiații în magie nu au existență reală, ci sunt produsul fanteziei bolnave a operatorului. Adepții magiei înșiră cuvinte cabalistice fără sens, credinciosul adevărat însă, se roagă, înțelegând pe deplin rugăciunea adresată lui Dumnezeu.

Din aceste deosebiri esențiale, ne putem da seama de prăpastia ce desparte religia de magie.

Analizând magia din punct de vedere științific, ea se rezumă la sugestie, hipnotism și influență personală, lucruri explicabile astăzi în psihologie. Ce mai rămâne neexplicat, este absoluta fantezie demnă de mentalitatea primitivă.

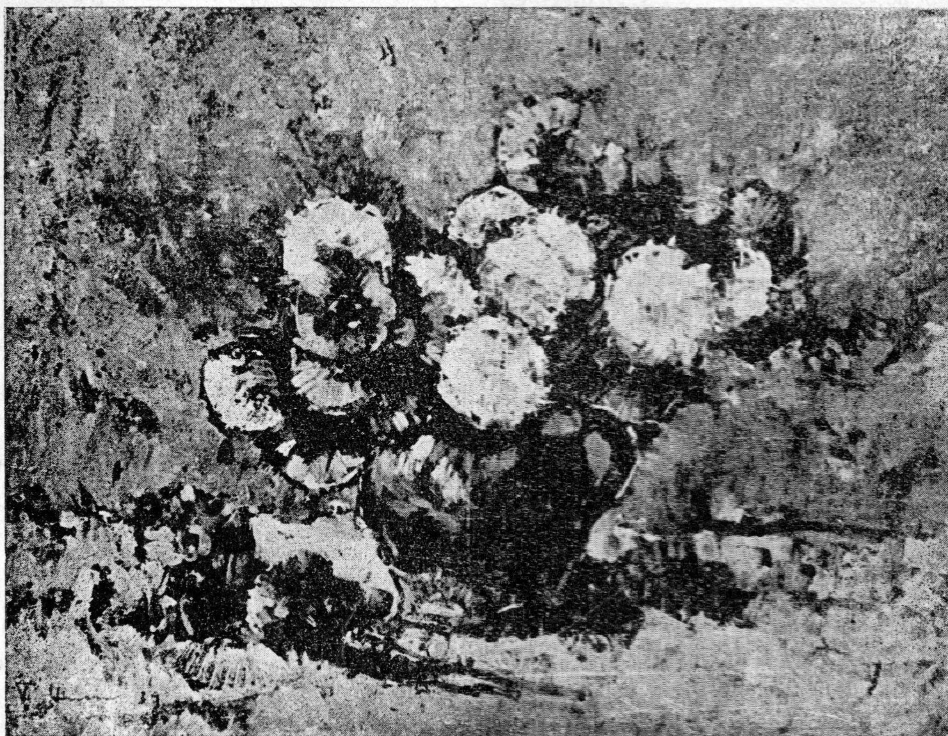
In rezumat, magia ar consista din dorința de a acționa asupra unui lucru, chiar și atunci când nu-l putem atinge și ideia că lucrurile posedă așa numitul fluid vital, care ascultă și acționează după voința noastră. Această teorie a vechilor ocultiști, astăzi apare ca absurdă demodată și ridicolă.

Nu este nimic supranatural în practicele magicienilor. Mai intâiu e necesară o reclamă cât mai extinsă asupra puterii misterioase pe care o posedă și care in realitate nu există. Datorită acestei reclame a celor creduli, numărul celor stăpâniți de ideia că magicianul posedă această putere, crește. Ori simpla idee că cineva poate să-i influențeze prin presupusa putere misterioasă, îi face să se lase influențați. Odată ideia devenită stăpână, ea tinde să devină act. Aceasta este explicarea sugestiei. Starea de credulitate, sau apoi starea de somn, provocate prin sugestie, dau naștere hipnotismului, în care magicianul poate privi voința sa să facă pe subiect un adevărat instrument inconștient în mâna sa.

Cei cari văd pe magician înălțându-se în aer, sau umblând pe apă fără a se scufunda, sunt în stare de hipnoză, căci placa fotografică nu înregistrează nimic din cele văzute de public, fiindcă ea nu-i susceptibilă de a fi hipnotizată.

Cei interesați nu-și tradează niciodată izvorul puterii lor, care marei mulțimi a oamenilor îi apare ca fiind de ordin supranatural.

Dacă dictonul latin „nemo gratis mendax" i se potrivește cuiva, atunci cu siguranță el se potrivește în totul celor cari pretind că posedă puterile misterioase ale magiei, acționând în lume datorită lor, intr'alt chip decât ceilalți muritori.

T. Harșia: Flori

O ÎNCLEŞTARE URIAŞĂ

LUPTA DINTRE CĂRBUNE ŞI BENZINĂ

de RADU CUCUTĂ

Istoria strădaniilor şi suferinţelor omeneşti se poate înfăţişa în două feluri: povestind amănuntele văzute în afară, amintind nume de împăraţi şi anii bătăliilor, sau arătând forţele statornice care mână omenirea pe anumite căi. Istoriile cele dintâi sunt mai apropiate de fapte, prin puzderia de nume propri şi ani înşiraţi, dar din cauza acestor copaci, aduşi prea aproape de noi, nu suntem în stare să vedem pădurea. Istoriile care tind să prindă esenţa deschid drumuri largi prin desişul evenimentelor trecute. In schimb istoricii aceştia nu se prea înţeleg doi cu doi, căci drumurile deschise sunt mai multe şi fiecare istoric e încredinţat că numai drumul său duce prin focarele de interes ale omenirii. In aceste înfăţişeri vedem bine pădurea, dar n'am mai fi în stare să spunem dacă copacii văzuţi sunt sălcii firave sau stejari care înfruntă veacurile. Ori câte neajunsuri ar avea ultima metodă, totuşi priveliştile de ansamblu se potrivesc mai bine cu firea grăbită a omului de azi.

Aruncând o privire asupra desişului faptelor istorice, unii gânditori au deschis drumul cel larg, legând între ei anii când au apărut *idei* noi, idei puse în legătură cu întreaga desvoltare culturală şi materială a omenirii. *Fustel de Coulanges* a scris în acest fel minunata sa istorie: „Cetatea antică". Alţii au deschis drumul prin datele care înseamnă apariţia unor forţe materiale noi, în jurul cărora au grupat toate manifestările culturale şi politice ale veacurilor. In cele ce urmează dăm încercarea acelora care voesc să lămurească războiul de azi, prin ciocnirea dintre două forţe înrudite: cărbunele şi petrolul.

Incercările de felul acesta nu sunt noi. De multă vreme au apărut scrieri, care încearcă să explice istoria prin forţele care intervin în procesul de producţie. Autorii aceştia au susţinut că civilizaţia şi cultura s'a desvoltat doar în ţările în care o parte din oameni au reuşit să se ridice deasupra grijilor materiale de fiecare zi. Omul având nevoe de o seamă de bunuri, pentru susţinerea vieţii, nu-şi poate câştiga aceste bunuri decât prin sforţări necurmate. Când sforţările acestea sunt prea multe şi prea grele, sufletul omului rămâne robit celor pământeşti. Cei ce şi-au primit bunurile materiale prin munca semenilor lor, deslegaţi de grija pâinii de toate zilele, şi au putut întrebuinţa cel puţin o parte din energii, pentru cucerirea adevărurilor noi şi a frumosului. Aşa se explică de ce primele opere literare *scrise*, din literatura noastră, au apărut în mânăstiri sau în curţile boerilor şi domnitorilor. Pretutindeni în lumea veche a fost la fel.

Aproape toţi oamenii din lumea veche au robotit pe ogoare, alături de vita din jug; azi tractorul face munca a zece oameni de altă dată, de aceea civilizaţia a fost pe atunci mult mai firavă decât în zilele noastre. In America de dinainte de Columb civilizaţia a rămas pe o treaptă mai joasă decât în lumea veche, poate şi pentru motivul că

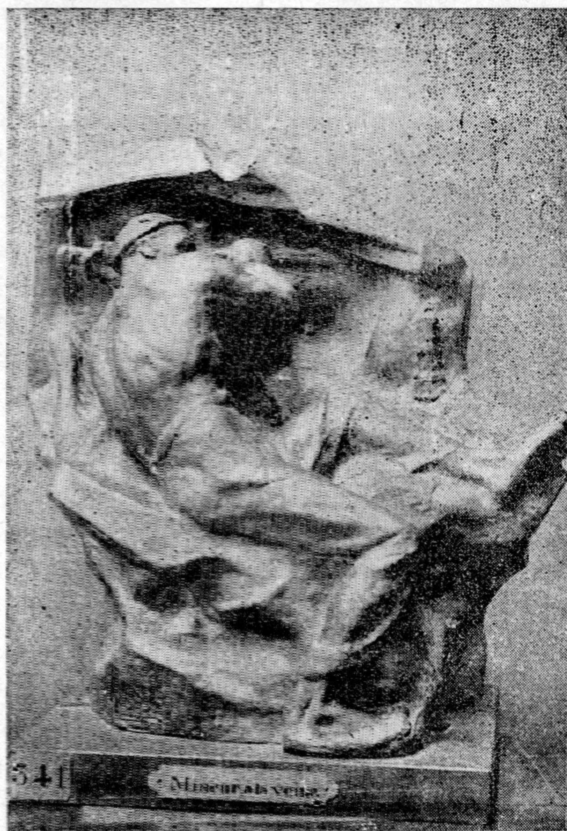
acolo omul singur s'a războit cu greutăţile vieţii, căci i-a lipsit un animal de muncă de tăria calului sau a boului, care să le uşureze munca. Omul singur purta poverile, singur îşi lucra ogoarele, singur se ducea şi la luptă.

Admitem bucuros că felul acesta de a vedea istoria e în parte întemeiat. Forţele omeneşti fiind limitate, cu cât mai multe vor fi jertfite pământului sau Mamonei, cu atât mai puţine rămân pe seama Cerului. In întreaga lume veche forţele de producţie erau cam aceleaşi. Aceste forţe au fost întărite de căile uşoare de comunicaţie. De aceea cultura s'a desvoltat în lungul fluviilor Chinei, în valea Gangelui, a Tigrului şi Eufratului şi pe Nil în jos. Mai târziu civilizaţia a înflorit pe malul mărilor: în Fenicia, Grecia, Italia. Schimbul a adus bogăiaţ, iar bogăţia a eliberat pe o seamă de oameni de grijile pâinii de toate zilele; energiile lor rămase libere s'au putut îndrepta spre cucerirea adevărului nou şi a frumosului. Să se observe însă că dacă pe malul Nilului, Eufratului sau Gangelui omul robotea la fel, din zori şi până'n noapte, dacă valurile acestor fluvii purtau la fel de uşor plutele şi luntrile grele de încărcătura lor, totuşi culturile înflorite în diferitele ţări s'au deosebit mult între ele, ca o dovadă că „omul nu trăieşte numai cu pâine". Concluzia împăciuitoare ar fi aceasta: Civilizaţiile lumii vechi s'au *deosebit în colorit*, dar *înălţimile atinse au fost cam aceleaşi*, căci la fel erau greutăţile vieţii, precum la fel erau energiile folosite pentru învingerea acelor greutăţi.

Schimbarea a urmat încet-încet atât pe ogoarele muncii cât şi pe teatrele de luptă. Şi schimbarea a fost adusă de o forţă nouă care a intrat în arena istoriei. Atâta timp cât omul, în trudita lui muncă zilnică, n'a avut alt ajutor decât viaţa de jug, o mulţime de greutăţi au rămas pe umerii săi. Toate descoperirile oamenilor luminaţi n'au reuşit să schimbe prea mult faţa lumii, în tot lungul acestei epoci. Dar în ziua când o nouă forţă a fost descoperită, o forţă care a mai luat o parte din greutăţile omului, în ziua când omul a început să folosească forţa din cărbunele de peatră, începu o nouă epocă în istoria omenirii. Noua forţă fiind mai mare decât aceea a vitei din jug şi putând fi totodată întrebuinţată la cele mai diverse munci omenirea făcu de acum un mare salt pe calea progresului.

Sunt istorici care susţin că ziua în care s'a pus în mişcare locomotiva au apărut zorii unei noi epoci în istoria civilizaţiei şi războaielor omenirii. Trenul duce mărfurile uşor, repede, ieftin, dintr'un loc până hăt departe. De aceea mărfurile s'au ieftinit, fabricile au primit comenzi multe. Foametea aproape a dispărut din omenire: vagoanele, grele de încărcătura grâului, s'au îndreptat repede spre ţările bântuite de secetă, sau cele înecate de ploi. Poşta, dusă cu regularitate de tren, a apropiat mai mult pe om de om, mai ales pe acei de aceeaşi limbă. Străbătând îndepărtările mai uşor, omul a călătorit mai des şi prin ţinuturi mai îndepărtate. El s'a întors acasă nu numai cu mărfuri noi, ci şi cu bogăţia gândurilor şi amintirea celor trăite între acei pe care nu-i cunoscuse în deajuns până atunci. Trenul a unificat mai deplin neamurile, dar tot el a uşurat ridicarea unui neam împotriva altuia, căci locomotivele trag tot atât de uşor vagoanele încărcate cu grâu sau cu muniţiii.

Ţara care a văzut prima locomotivă, fugind în lungul şinelor de lemn, e Anglia. Având mine bogate de cărbuni, Anglia şi-a făcut nu numai locomotive şi fabrici, ci şi o puternică flotă comercială şi de războiu, cu ajutorul cărora a stăpânit comerţul şi mările lumii. Vapoarele ei multe au dus mărfurile engleze în toate mările, iar tunurile cu tragere lungă, de pe vasele de luptă au asigurat intrarea mărfurilor „Made in England" în aproape toate porturile. Pământul Angliei s'a înţesat de fabrici, bogăţiile s'au îngrămădit în oraşele ei, cultura i s'a desvoltat. Londra ajunse furnizorul, bancherul şi stăpânul unei bune părţi din

Meunier: Minier la sfredel

omenire. Istoria omenirii era stăpânită de țara care exploata și întrebuința cei mai mulți cărbuni. Fumul ce ieșea din coșurile fabricelor și ale vapoarelor era semnul dominării pământului și a mării. Deasupra Angliei nu era numai ceață multă, ci și pâclă deasă de fum. Lumea știa ce însemnează aceasta. Nicio țară n'ar fi îndrăsnit să se măsoare cu aceea, care își luase de aliată forța cărbunelui.

Intr'o epocă mai veche, când luptele de pe apă nu erau decât o prelungire a luptelor de pe uscat, țările sărace n'ar fi fost atât de primejduite de flota Angliei. Pe atunci, vasele cu pânze și vâsle se ciocneau unele de altele, se aruncau punți dela vas la vas, iar pe scândurile punților se îmbulzeau soldații să lupte cu sabia și scutul. Nici în veacurile următoare, când vasele de luptă erau înarmate cu tunuri care nu aruncau ghiulele decât la câteva sute de metri, pentru a scufunda vasele de lemn dușmane, țările mai sărace nu se puteau teme prea mult de flota altei țări. Vasele acestea fiind relativ ieftine — și țările cu venite mai mici puteau să și le facă. Și dacă nu-și puteau face vase multe, se puteau foarte bine apăra și de pe uscat. Dar de când cărbunele și fierul au intrat în istorie, multe s'au schimbat sub soare și s'a schimbat și soarta bătăliilor. In epoca aceasta, Italia (care nu mai avea bogățiile Veneției de altă dată) s'a ferit ca de foc să ajungă la neînțelegere cu Anglia. Cuirasatele moderne costă prea mult, iar Italia e prea săracă în cărbune și fier, pentruca să-și poată face o flotă în stare să se măsoare cu uriașa flotă engleză. Italia are țărmuri prea lungi, orașele sale prea sunt expuse obuzelor grele, pornite din gura tunurilor cu țeava lungă a cuirasatelor, pentruca flota cea mică a Italiei să fi putut dori altceva în toată epoca aceasta, decât să fie mereu alături de uriașa flotă engleză. Norvegia, Olanda, Portugalia, Grecia nu doreau nici ele altceva. De aceea Italia, chiar și în momentul când a semnat pactul tripartit (1882), a anexat la pact o declarație foarte grăitoare:

„Guvernul Regal Italian declară că stipulațiunile tratatului secret, încheiat la 20 Maiu 1882 între Italia, Austro-Ungaria și Germania, nu vor putea fi înfățișate în nici un caz ca fiind îndreptate împotriva Angliei, după cum căzurăm de acord chiar dela început".

* * *

Intre timp, forțe noi au trecut în serviciul omenirii: electricitatea și benzina. Pe pământ, benzina a cucerit repede toate drumurile de țară și a împânzit toate străzile orașelor cu automobile. Camionul a făcut concurență sângeroasa locomotivei. In timpul din urmă benzină și-a cuibărit motoarele până și pe liniile de cale ferată. Motorul cel nou mistue mai bine energia din petrol decât poate mistui locomotiva forța din cărbune. Motorul cel nou are o inimă ce bate mai repede decât inima cu aburi, de aceea și vasele marinei de războiu au părăsit cărbunele. In aier, benzina a fost totdeauna singura stăpânitoare. De acolo își aruncă o umbră fugară tot mai mare peste uscat și peste valurile verzi ale mărilor și oceanelor. Benzina a asigurat pânea zilnică poate a milioanelor de oameni care-au muncit în fabricile de automobile și avioane, la sondele de petrol și în rafinării, pe plantațiile de cauciuc și în atelierele de reparații. Altor multe milioane le-a ieftinit laptele, zarzavaturile și galițele, aduse mai ușor pe piețele orașelor și iarăși la foarte mulți oameni le-a făcut viața mai ușoară și mai plăcută.

Unii conducători de popoare au crezut că pot pune mâna repede pe energia acumulată în benzină și cu ajutorul ei vor reuși să doboare regatul care a dominat lumea prin cărbune. Azi toate țările se întrec, care mai de care să atragă cât mai repede de partea sa cât mai multă forță de a benzinei, făcându-și mai ales o flotă aeriană cât mai puternică. Până să ajungă aici, benzina a avut de făcut un drum lung, dar ea l-a străbătut în foarte scurtă vreme.

La 1 Noemvrie 1911, Italia a întrebuințat pentru întâia dată, în lunga istorie a încleștărilor omenești, avionul, pentru bombardarea trupelor inamice. Pe atunci inginerii nu reușiseră încă să folosească bine energia din benzină: Avionul nu putea străbate mai mult de 90 de kilometri pe oră, iar bombele aruncate de aviatorii italieni asupra trupelor turcești din Africa abia erau de câte un kilogram. Jucăriile acestea periculoase n'au rănit și n'au ucis prea mulți oameni, dar bieții soldați inamici au rămas uluiți și îngroziți de moartea venită dinspre cerul lui Alah. Comandamentul italian era încântat de rezultatele atinse de noua armă, care totodată adusese și prețioase informații asupra mișcării trupelor dușmane în pustie.

Armata italiană trăgând învățăminte prețioase din aceste lupte, și-a desvoltat aviația cu înfrigurare. Graba se dovedi întemeiată: Un nou războiu, de data aceasta mondial, avea să înceapă nu peste mult. Ardelenii, care au luptat pe frontul italian, când s'au întors acasă au povestit cu groază de atacurile avioanelor italiene, care apăreau pe neașteptate în lungul văilor, zburând jos de tot sau se coborau de sub perdeaua norilor albi și aruncau bombe sau împușcau cu gloanțe de mitralieră tranșeele lor.

A. Breker: Graţia

Aviaţia a mai trecut deci cu bine încă un examen. De când a apărut deasupra fronturilor europene, multe priviri s'au îndreptat asupra ei. Dar tot un italian, generalul *Douhet*, a fost acela care a ridicat aviaţia la rangul de armă decisivă în luptele viitoare. El şi-a făcut cunoscută teoria îndată după războiul mondial trecut. *Mussolini* a luat foarte în serios doctrima militară a lui Douhet şi pe temeiul ei, a încercat să reorganizeze total aviaţia italiană. Multe ţări, între care şi Franţa şi Anglia, au privit cu scepticism sforţările Italiei şi mai apoi ale Germaniei, pentru crearea unei puternice flote aeriene.

O ştire primită nu de mult din Alger spunea că *Pierre Cot*, fostul ministru al aviaţiei franceze, ceruse, înainte de izbucnirea războiului de azi, crearea unei aviaţii puternice pentru apărarea Franţei. Cererea aceasta a fost însă respinsă de cercurile tehnice ale armatei, pe cuvânt că aviaţia nu va fi niciodată o armă decisivă în războiu şi deaceea, 600 avioane de luptă sunt cu totului deajuns pentru apărarea Franţei.

In Anglia se înrădăcinase o credinţă asemănătoare. Englezii, urmăriţi de coşmarul loviturilor date lor de submarin, din pricina căruia Anglia, într'un timp nu a fost departe de catastrofă, purtau grija doar de această „armă drăcească". Impotriva avionului nădăjduiau că pot să se apere cu tunul antiaerian şi cu gruparea vaselor în zic-zac, pentruca să fie o ţintă mai greu de atins pentru bombele venite de sus.

Dintre aliaţii de azi, numai americanii — aceşti oameni care cred în noutate şi progres şi care sunt totdeauna gata să cerceteze cu seriozitate orice teză, fie ea cât de neobişnuită — numai ei şi-au pus în gând să controleze experimental puterea de atac a avionului. Au bombardat deci din aer un cuirasat, luat ca despăgubire dela Germani, iar uriaşul vas de luptă a fost scufundat în câteva minute. Proba era făcută, Douhet avea dreptate, aviaţia era o armă de temut.

Italienii se pare că erau foarte mândri de realizările avioanelor lor şi poate că Mussolini a fost convins că benzina va fi în stare să îngenunche puterea cărbunelui. Izbucnind războiul de azi şi văzând victoriile aviaţiei şi tancurilor germane, Mussolini crezu că Italia ar putea de data aceasta să înfrunte Anglia, căci steaua motorului de benzină se ridica vertiginos pe cer, iar învăţăceii lui Douhet îi spuneau că steaua va aduce Italiei neapărat noroc.

Intrând în luptă, Italia a şi reuşit să taie pentru multă vreme drumul cel scurt şi preţios al flotei engleze spre Indii şi Cairo, dupăcum avia-

W. Meller: Lampadofor

ția germană, perfecționată și ea cu înfrigurare, a scufundat o mulțime de vase engleze în Atlantic, Canalul Mânecii și Marea Nordului. Lupta de pe frontul rusesc a dat însă aliaților atâta răgaz, încât aceștia au putut să-și facă o flotă aeriană puternică.

Ultimele evenimente militare dau tot mai mult dreptate generalului Douhet. Motorul cu benzină a răsturnat nu numai tactica luptelor de uscat, ci și tactica luptelor marine. In lupta din Marea Coralilor, dintre forțele japoneze și americane, aviația a decis soarta luptei. Cuirasatele uriașe, înarmate cu tunuri de 30 și 40 de centimetri, au intrat în luptă mai înainte de a ajunge unele în raza de foc a celorlalte, căci avioanele dușmane le-au atacat din depărtare. Tunurile cele grele au stat mute tot timpul cât a durat lupta; numai tunarii dela gurile de foc antiaerian au muncit din greu. In această mare luptă „navală", s'a măsurat avion cu avion și avion cu vas de luptă. A învins partea care a reușit să doboare mai multe avioane dușmane și a reușit să scufunde cu bombe și torpile de avion mai multe năvi de ale dușmanului.

O cauză principală a victoriei aliaților în Africa a fost supremația aviației lor, care întunecase cerul la un moment dat. Pantelaria a fost constrânsă să se predea aproape numai de aviație. Descriind această luptă „Journal de Genève" adaogă: „Veacul mașinei și-a atins culmea. Dacă mașina economisește puterea omului în timp de pace, ea trebue să-i cruțe viața în timp de războiu." Intradevăr, adaogă ziarul, ocuparea insulei s'a făcut cu pierderea a numai 40 de aviatori. Nu e mirare că mica garnizoană a trebuit să se predea, când deasupra insulei se rotea neîncetat o groază de avioane care aruncau neîncetat bombe de câte 500, 1000 sau chiar 2000 de kilograme. Mirarea te cuprinde numai când te gândești la progresul realizat de aviație dela 1911 încoace: Nici 90 de kilometri pe oră atunci, aproape 800 kilometri azi; bombe de 1 kg. atunci, de 2000 de kg. azi.

Motorul cu explozie a răsturnat multe orânduiri vechi din lume. Avionul a tulburat liniștea „splendidei izolări" engleze și poate tot avionul i-a convins și pe Americani că războiul, dacă isbucnește, nu mai poate fi îngrădit în spații înguste și, că deci pacea și securitatea e una pentru toate neamurile pământului.

Generalul italian a prevăzut deci foarte bine: soarta omenirii va fi dominată de benzină. Neamurile care vor reuși să folosească mai pe deplin această forță, vor putea avea un puternic aliat pentru dominarea lumii. Va fi așa, dar nu în veci de veci, ci numai până în ziua când o nouă forță va fi descoperită și pusă în serviciul omului. Atunci lupta va putea începe de la capăt.

Oare nu va veni niciodată ziua, când forțele acestea materiale, tot mai binefăcătoare în timp de pace și tot mai îngrozitoare în vreme de războiu, când aceste forțe oarbe vor fi luminate de vechea forță a iubirii aproapelui? Nu se va sălășlui niciodată pace aadevărată între oameni, pentru ca apariția unei forțe noi în istorie să nu mai fie primită azi cu glas de binecuvântare, pentru ca a doua zi să fie pricina distrugerii și durerii și a lacrimilor de văduve cernite și de copii rămași orfani? Oare progresul adevărat să nu fie posibil?

Oare forțele care vin să se pună în serviciul omenirii, mereu vor fi întoarse împotriva omului? Oare niciodată nu va răsuna destul de puternic în inimile oamenilor glasul Celui ce a spus: „Pace vouă!"?

CRONICA MUZICALĂ

Douăzeci de ani dela moartea compozitorului G. Şorban

In ziua de 7 Iulie a. c. s'au împlinit douăzeci de ani de când s'a stins din viaţă unul dintre valoroşii precursori ai muzicii româneşti din Ardeal: Guilelm Şorban.

Inzestrat cu un talent muzical excepţional s'a remarcat încă din anii tinereţii. Şi-a început educaţia muzicală la Blaj, unde, împreună cu colegul său de liceu Tiberiu Brediceanu, era unul dintre elevii şi admiratorii entuziaşti ai maestrului Iacob Mureşanu. Tânărul „Willy" – un elev subţirel şi blond – cânta pe atunci în orchestra liceului ca flautist, specialitate, în care era un adevărat virtuos.

După terminarea liceului, visul său de a deveni compozitor îl determină să plece la Viena pentru a-şi continua educaţia muzicală. Studiază la Conservatorul Kaiser timp de doi ani teorie şi pian. Aici se leagă între el şi d. Alexandru Vaida, pe atunci student şi el la Viena, o foarte strânsă prietenie. A compus chiar pe versurile din tinereţe ale viitorului premier un cântec intitulat „Vis îngânător". Tot din vremea aceea datează şi vestita sa romanţă „Mai am un singur dor".

Reintors din oraşul muzicei, urmează la Kolozsvár-Cluj facultatea de drept, îşi ia doctoratul şi primeşte un post în administraţie. Ajunge pe rând vicepreşedinte la secţia tutelară, subprefect şi în sfârşit prefect al judeţului Szolnok-Doboka-Someş. Desfăşurând în acelaş timp şi o bogată activitate culturală şi publicistă, nu-şi neglijează totuşi nici adevărata sa chemare de artist. Timpul liber şi-l consacră în întregime muzicei.

A compus o mulţime de cântece, pentru voce şi pian, dansuri româneşti şi piese lirice pentru pian, balade, coruri, valsuri mazurci etc. Multe din aceste lucrări de mare valoare artistică au rămas, spre paguba muzicei româneşti din Ardeal, nepublicate până în ziua de azi. Iar exemplarele care se mai găsesc din cele editate pe vremuri de autor sunt atât de rare, încât republicarea lor a devenit o necesitate.

Compozitorul G. Şorban a făcut parte din întâia generaţie de muzicieni ardeleni care şi-a îndreptat năzuinţele spre formarea unui stil naţional, inspirat din comorile neluate în seamă până atunci ale muzicei noastre populare. Rodul intenselor sale cercetări folclorice n'a întârziat să se arate. In afară de dansurile naţionale inspirate direct din muzica populară, chiar şi celelalte lucrări ale sale printre cari în primul rând cântecele compuse pe versuri de Eminescu, Goga, Iosif sau Coşbuc sunt învăluite într'o atmosferă specific autohtonă, care trădează peisagiile ardelene şi mireasma de busuioc.

Din nefericire moartea nu l-a lăsat să-şi desăvârşească opera de creaţie muzicală întrerupându-i activitatea la vârsta de abia 47 de ani. Moştenirea muzicală pe care ne-a lăsat-o îi fixează însă pentru totdeauna în loc de cinste numele între reprezentanţii de seamă ai muzicei româneşti. Nouă, celor din Ardealul de Nord, amintirea lui trebuie să ne fie cu deosebire scumpă, căci în muzica lui trăieşte însuşi svonul jocurilor şi doinelor de pe plaiurile noastre someşene.

Cu prilejul împlinirii a douăzeci de ani dela moartea lui G. Şorban editura „ERAN" a tipărit în „Colecţia artiştilor români din Transilvania de Nord" care apare sub patronajul dlui prof. Dr. Emil Haţieganu şi în îngrijirea dlui Raoul Şorban, fiul compozitorului, un foarte frumos caiet cuprinzând *„5 jocuri româneşti"* pentru pian, alese din operile sale cele mai de valoare.

Aceste cinci lucrări, o Ardeleană, două Jocuri româneşti, o Horă şi un Joc ţărănesc, au apărut întâia oară în 1914. Păstrându-şi vioiciunea

T. Brediceanu, V. Bontescu, G. Şorban şi Dr. Vaida-Voevod

originală aceste dansuri au ieșit din mâna sigură și fină a compozitorului cu ritmul șlefuit și coloritul reîmprospătat. Armonizările ingenioase și sugestive zugrăvesc în jurul melodiilor când mai repezi când mai domoale, un întreg peisagiu câmpenesc ardelean. Elevul Vienei și al muzicei germane și-a îngrijit stilul cu o vădită scrupulositate încât toate lucrările sale dau ascultătorului impresie liniștitoare de ceva armonios și perfect. G. Șorban a fixat într'adevăr în aceste mici creații muzicale crâmpeie luminoase și calde din tot ce sufletul ardelean are mai bun și mai frumos.

Despre caetul acesta, apărut în condiții tehnice admirabile, putem afirma liniștit că este cea mai valoroasă lucrare editată până'n prezent în „Colecția artiștilor români din Transilvania de Nord.

In aceiaș colecție a mai apărut recent și cântecul „Häis și cea" pentru voce și pian compus tot de G. Șorban, pe versurile lui Șt. O. Iosif. Cântecul acesta a constituit pe vremuri una din piesele de mare succes ale neuitatului cântăreț Dimitrie Popovici-Bayreuth.

„Häis și cea" este un cântec trist în care melodia stărue mereu asupra aceloraș note grave și dureroase, cu tărăgănări melancolice de doină. Obișnuitele îndemnuri la vite primesc aici semnificația unui oftat desnădăjduit, smuls de apăsarea unui destin aspru și neînduplecat din pieptul unor biete ființe omenești cari muncesc din greu pentru o bucată de pâine. Muzica lui G. Șorban subliniază adâncul sentiment uman din versurile lui Iosif:

Drumul e glodos și greu
Negura se lasă
Știe numai Dumnezeu
De-om ajunge acasă.

◙ ◙ ◙

Tot în „Colecția artiștilor români din Transilvania de Nord" a apărut și rugăciunea „Născătoare de Dumnezeu" scrisă pentru voce și pian de cunoscutul maiestru N. Bretan.

Compusă într'un stil care amintește Ave Mariile apusene rămâne totuși aproape de muzica noastră bisericească.

Imbinând simplitatea austeră cu religiozitatea vie și caldă, caracteristicele principale ale celor două stiluri atât de deosebite maiestrul N. Bretan ne-a dat o rugăciune de o rară frumusețe. Acompaniamentul arpegic, ca de harfă, al pianului este asemenea unei continue chemări adresate sufletului, spre purificare și înălțare în sfere mai luminoase și mai primitoare.

◙ ◙ ◙

„Axionar" vechi melodii bizantine transcrise pe portativul muzicei moderne de Ierodiaconul *Grigorie Țurcan.* Tipogrfia Eparhiei ortodoxe române din Kolozsvár-Cluj, 1943.

Una din problemele cele mai arzătoare ale muzicii noastre bisericești este aceea a transcrierii vechilor cântări psaltice în sistemul de notație liniară modernă. Regenerarea, unificarea și desvoltarea pe mai departe a acestei muzici depinde de felul în care se va putea soluționa această problemă. Mulți au contestat posibilitatea transcrierii susținând că aceasta ar însemna o alterare profundă a originalității acestei muzici. S'a săvârșit însă o mare greșală, căci s'a pornit dela textele psaltice din secolele XVI-XVIII a căror ortografie prezintă într'adevăr complicații de semne aproape imposibil de transcris. S'a stabilit însă că această înmulțire peste măsură se datorește doar diferitelor influențe suferite de muzica bizantină mai ales din partea muzicii orientale, cari au alterat caracterul ei pur. Majoritatea acestor semne de nuanțare nu reprezintă altceva decât un mod personal de interpretare muzicală și deci o simplificare sau chiar înlăturarea lor nu atinge originalitatea muzicii noastre bisericești.

Vechile texte bizantine din vecurile XI-XIV, au dovedit, datorită cercetărilor întreprinse cu un sever control științific, că stilul autentic al acestor cântări era simplu și curat, iar frumusețea lor nu suferă nicio vătămare prin transcriere.

Greutatea cea mare însă se ivește când e vorba de fixarea gamelor și a ritmului. Gamele cromatice și enarmonice ale ale muzicei apusene nu mai corespund aici pentru înfățișarea unei muzici prin excelentă diatonice. De aceea în opera de transcriere a muzicei psaltice numai aceia pot obține rezultate satisfăcătoare cari posedă o temeinică pregătire atât în domeniul muzicei bisericești bizantine și apusene cât și în domeniul muzicei în genere.

Ierod. Grigorie Țurcan, basarabean de origine, și-a făcut studiile la Academia de Muzică din Iași pe cari le-a completat apoi prin studii serioase și îndelungi în domeniul muzicei noastre bisericești. In cursul unui lung șir de ani de muncă migăloasă a transcris — după propria sa mărturisire — toate cântările vechi bisericești. Primul caiet, cuprinzând o parte însemnată a rezultatelor muncii sale a văzut acuma lumina tiparului. Conține 22 cântări, axioane aproape toate, transcrise pentru voce solo din psaltichiile lui Macarie, Anton Pan, I. Popescu-Pasăre, I. Zmău etc.

Transcrierile sunt făcute în spiritul simplu și curat al vechilor texte cu înlăturarea și corectarea

multor complicații de semne inutile. Ierod. Gr. Țurcan a fixat ritmul cântărilor păstrând schimbările dese ale măsurii care dau muzicei noastre bisericești acel caracter de legănare calmă și binefăcătoare.

Recunoștința sau laudele cari i s'ar putea aduce autorului pentru răbdarea și munca depusă pentru aceste înfăptuiri de o mare însemnătate pentru muzica noastră bisericească sunt mult mai puțin decât ceace merită.

AL. ANCA

VITRINA CĂRȚII

CRONICA LITERARĂ

Pr. Nicolae Pura: „ACELA PE CARE VOI NU-L ȘTIȚI. Editura asociei sf. Nichita Kolozsvár-Cluj, 1943.

Sub acest titlu părintele N. Pura din biserica soră, într'un volumaș de 120 pagini tratează cu un bogat material documentar, într'o limbă frumoasă și pe înțelesul tuturor problema sf. euharistii în Biserica creștină. Cartea cuprinde 16 capitole în cari pornind dela diferitele numiri ale acestei sf. taine și dela însemnarea lor, rând pe rând arată: importanța ei pentru viața creștină, originea, valoarea ei ființială, puterea de acțiune asupra omului, atitudinea istorică a creștinității față de ea, cu diferitele nuanțe eretice vechi și moderne. In încheiere dă singura concluzie logică, anunțată ca scop în precuvântare și anume: nevoia prețuirii adânci a sf. euharistii în masele largi ale credincioșilor creștini.

Nu este o lucrare de știință teologică în sensul strict al cuvântului, întrucât nu se pierde în amănunte obositoare accesibile exclusiv oamenilor de specialitate; dar nu este nici o lucrare prea populară care să privească problema pusă numai la suprafață. Ea poate fi înțeleasă și de omul simplu și fără prea multe cunoștințe de carte și mulțămește și pe intelectualul nostru. In argumentații autorul are o logică disciplinată și citează din autorii consacrați ai bisericii apusene. Singurele scăderi științifice înputabile sunt următoarele:

1. La pag. 36 lasă nelămurită chestia pânei folosită de Mântuitorul la Cina cea de taină. După ce afirmă că în prima zi a Paștilor după uzul evreu Iisus și apostolii nu puteau mânca decât azimă, susținând controversata teză apuseană, admite că este posibil că Mântuitorul serbând cina de taină Joi seara să fi mâncat pâne dospită. Analiza textului evangelic paralel nu mai lasă posibilitatea nici unei îndoieli.

2. La pag. 39 este o afirmație potrivnică adevărului și realității istorice, care nu-și are justificare chiar dacă se sprijină pe un citat dintr'un autor strein. E vorba de fraza: „al recunoaște (pe Hr.) sub forma pâinii este un monopol al catolicilor, numai pe noi ne-a luminat Dumnezeu până aci". Incercarea de corectare din notă subliniează: „Ortodocșii încă cred în prezența reală" nu șterge prima impresie.

3. Găsesc că ar fi dat o mai mare putere de argumentare hotăririle sinoadelor ecumenice și canoanele sf. părinți, decât părerile particulare chiar mai apropiate de epoca noastră, sau hotărârile sinoadelor particulare.

L. G. MUNTEANU

P. S. S. Ioan Suciu: PIER GIORGIO FRASSATI cuceritorul de culmi. Ediția II. 1943. Pag. 107. Prețul: 2·– P.

Nimic nu este mai frumos decât pilda unei vieți trăite în stilul eroismului creștin. Iar când această pildă vine dela un tinăr, atunci ea este deadreptul cuceritoare.

O asemenea pildă ne îmbie eroul cărții Prea Sfințitului Ioan Suciu, episcopul auxiliar din Nagyvárad-Oradea.

Pier Giorgio Frassati nu e un creștin escepțional din vremea veche. Nici un om care neavând de ce se lega pe pământ s'a legat de bunurile cerești. Nu. E, dimpotrivă, vlăstarul unei familii de înaltă situație socială (tatăl lui a fost ambasador la Berlin). S'a născut în 1901 și s'a mutat dintre fiii pământului la vârsta de abia 24 de ani.

Scurta sa viață și-a trăit-o din plin. „Din plin" – vorbind creștinește, nu lumește. Ca elev și student s'a silit să-și adune și știința veacului acestuia, dar a râvnit mai ales să cunoască pe Dumnezeu prin Iisus Hristos, a cărui Evanghelie i-a fost călăuza vieții sale eroice. Această Evanghelie a plinit-o luminând pe cei întunecați, mângâind pe cei dosădiți și ajutând pe cei lipsiți. Darurile iubirii sale creștinești s'au risipit din belșug pretutindeni unde a fost lipsă de ele.

Ciasurile libere și le petrecea adeseori prin munți, căci era un alpinist pasionat. Din înălțimea și puritatea munților i-a plăcut să-și citească idealul

vieții, silindu-se să cucerească și înălțimile eroismului creștin. „Viața lui Pier Giorgio Frassati a fost — dupăcum spune P. S. Suciu în prefața cărții sale — un cântec de izbândă a virtuții și a frumuseții morale. El nu și-a aninat viața de nouri, ci de gândurile uriașe ale credinței și nu a lăsat lumina în catehism, ci a vărsat-o în faptele vieții sale".

R. D.

INSEMNĂRI

PSALTIREA. Dintre cărțile Scripturii Sfinte, Psaltirea prorocului și împăratului David este, de bună seamă, cea mai populară. Ea este citită în biserică și acasă deopotrivă. Și nu fără temeiu, căci, după vorba înțeleptului episcop Chesarie al Râmnicului, — „in psalmi este teologia cea desăvârșită, prorocia venirii lui Hristos, înfricoșarea judecății, nădejdea învierii, îngrozirea muncilor (vecinice), făgăduințele slavei, a tainelor descoperire; toate ca într'o jitniță mare ce șade în obște, în cartea Psalmilor s'au așezat".

Dulceața mângâierilor Psaltirii nu se mai găsește în nicio altă carte de pe pământ. De aceea nicio altă carte nu e cetită de creștin cu atâta evlavie și stăruință ca Psaltirea.

Dar de trei ani de zile atât de prețioasa carte nu se mai găsește prin librăriile Ardealului de sus și credincioșii dornici de mângăierile și invățăturile ei izbăvitoare așteaptă cu sete ziua binecuvântată în care li se va îmbia putința de a și-o cumpăra.

Prețuind după cuviință această sete duhovnicească a fiilor săi, Episcopia noastră a pus de curând sub tipar Psaltirea prorocului și împăratului David — în frumoasa tălmăcire a Inalt Preasfințitului Patriarh Nicodem.

Suntem încredințați că prea cucernicii noștri preoți vor împărtăși credincioșilor lor, încă de pe acum, îmbucurătoarea veste, iar la timpul său își vor pune toată râvna întru răspândirea cărții ziditoare de suflet care este Psaltirea.

R. D.

PELERINAJE. Praznicul Adormirii Maicii Domnului a adunat și anul acesta miile de credincioși ai celor două Biserici românești la ostroavele de cerească pace și lumină cari sunt sfintele noastre mănăstiri. Văile și înălțimile unde sunt așezate sfintele lăcașuri din Rohi-Rohia, Füzesmikola-Nicula, Maroshéviz-Toplița sau Bixad s'au umplut din nou de zvonul entuziastelor cântări de preamărire a Celeice „întru naștere fecioria a păzit și'ntru adormire lumea nu a părăsit".

Osârduitorii pelerini s'au adunat din toate părțile Ardealului de sus. Unii au drumețit cu acest prilej câte 3–4 zile, făcând pe jos cale de peste 100 de chilometri.

Zeci de preoți au petrecut noaptea din ajunul Sfintei Mării săvârșind slujbe sfinte sau spovedind pe închinătorii veniți să-și ușureze sufletul de povara păcatelor și să-l înalțe, curățit, către scaunul de cinste al Maicii îndurărilor.

N'au lipsit dela aceste ospețe duhovnicești nici cărturarii mireni. Au fost de față: medici, advocați, profesori, slujbași de pe la osebitele așezăminte obștești. Au ținut să dea încă o dovadă a frăției cari ne leagă pe toți. Și nu există o mai sfântă frăție decât cea care se arată în rugăciune.

Toți și-au scăldat sufletul în baia de liniște și de curăție a sfintelor locașuri umbrite de verdeața codrilor — și toți s'au împărtășit de pacea binecuvântărilor rostite de arhiereii iubitori de Hristos și de turma Lui credincioasă.

Cine n'a gustat din bunătățile unor asemenea ospețe duhovnicești, acela să nu piardă cel mai apropiat prilej. Și pururea va da slavă lui Hristos și Maicii Lui Preacurate.

R. D.

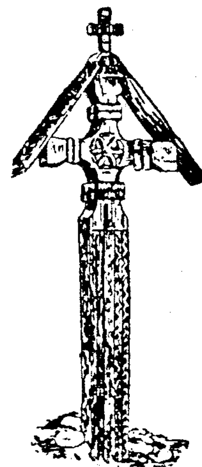
PREMIUL PENTRU NUVELĂ. Concursul de premii pentru nuvelă, deschis de revista noastră, a avut un răsunet dintre cele mai vii. Dovadă: maldărul de manuscrise sosite la redacție.

Evident, plicurile cari cuprind aceste manuscrise stau încă nedesfăcute. Nu peste multă vreme însă comisia literară se va întruni și desfăcând manuscrisele le va citi și le va judeca valoarea după criteriile dreptății.

Desigur, rezultatul concursului nostru pentru nuvelă este așteptat cu o curiozitate firească atât de concurenți, cât și de cititori.

Acest rezultat îl vom publica — foarte probabil — chiar în numărul viitor al „Vieții Ilustrate".

R. D.

TIPOGRAFIA EPARHIEI
ORTODOXE ROMÂNE
KOLOZSVÁR-CLUJ

Conducător responsabil:
Iuliu Stămurean

VIAŢA ILUSTRATĂ

REVISTĂ DE FAMILIE

APARE LUNAR, CU BINECUVÂNTAREA P. S. SALE EPISCOPULUI NICOLAE

EDITOR ŞI REDACTOR RESPONSABIL: Prof. L. G. MUNTEANU

ABONAMENTUL PE UN AN 10 PENGEI - UN NUMĂR 1 P.
PENTRU ROMÂNIA 450 LEI. - UN NUMĂR 40 LEI

REDACŢIA: KOLOZSVÁR-CLUJ, EPISCOPIA ORT. ROMÂNĂ, PIAŢA HITLER A. 18.
ADMINISTRAŢIA: KOLOZSVÁR-CLUJ, LIBRĂRIA EPARHIALĂ, PIAŢA HITLER A. 2.

—o-o—

ÎN ACEST NUMĂR:

COPERTA NOASTRĂ: CANDELĂ DIN VEACUL XVII

PENTRU COLABORATORI

Revista se pune sub tipar totdeauna la 15 ale lunei. Domnii colaboratori sunt rugaţi să-şi trimită manuscrisele până la această dată. Rugăm articole scurte, scrise citeţ, pe o singură pagină a hârtiei. Ordinea articolelor e determinată de necesităţi tehnice, nu de alte consideraţii. - Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.